

บทที่ ๓

ชีวประวัติของต่วนมีนาลและหนังสืออะกีตะฮ์ อันนาฎีน ฟิ อิลม อูศูล อัตดีน

3.1 ชีวประวัติของต่วนมีนาล

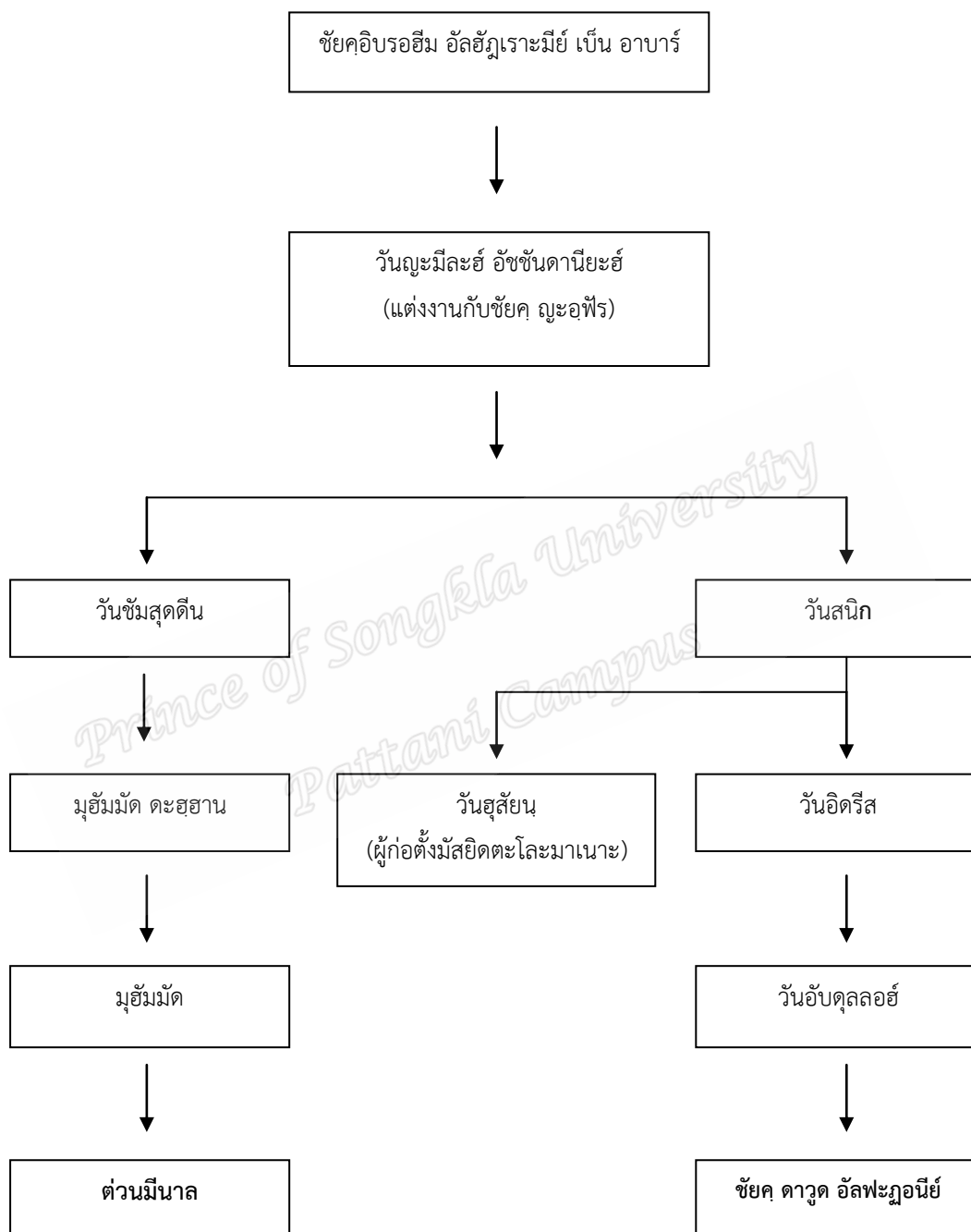
3.1.1 เชื้อสายต้นตระกูล

ต่วนมีนาล มีชื่อเต็มว่า ซัยคฺ ซัยนฺ อัลอาบิดีน เบ็น มุฮัมมัด เบ็น มุฮัมมัด ตะฮฺฮาน เบ็น ซัยคฺ วันซัมสุตดีน เบ็น ซัยคฺ ญะอฺฟัร ซึ่งเป็นที่รู้จักในนามต่วนมีนาล (Ahmad Fathy, 2009: 64)

การที่ท่านได้ขนานนามว่า “ต่วนมีนาล” นั้นยังไม่ มีหลักฐานระบุที่มาอย่าง ชัดเจน แต่อย่างไรก็ตาม วันมุฮัมมัด เศาะฆีร์ เบ็น अबดุลลอฮ์ ได้กล่าว ว่า สาเหตุที่ท่านได้ขนานนาม “ต่วนมีนาล” นั้นสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างต่วนมีนาลกับบรรดาศิษย์ของท่าน กล่าวคือ ในเมื่อท่านมีความโกรธกับบรรดาศิษย์ท่านมักจะอ่านสุเราะฮ์อันนาศ เมื่อ ท่านอ่านจบถึงตรงที่อายะฮ์ ﴿ مِنَ الْجَنَّةِ وَالنَّاسِ ﴾ ท่านจะเน้นเสียงสูงขึ้น ยิ่งมีความโกรธมากเท่าไรท่านจะเน้นเสียงสูงมากขึ้นกับอายะฮ์นั้น ด้วยพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเช่นนี้บ่อย ๆ ท่านจึงถูกเรียกกับท่านว่า ﴿ مِنَ الْجَنَّةِ ﴾ หลังจากนั้นได้ย่อกลายเป็น مِنْ آلٍ ซึ่งเขียนเป็นอักษรยาวี مینال อ่านว่า “ มีนาล ” และบางทัศนะกล่าวว่า ชื่อนี้ได้คัดย่อจากชื่อเดิมของท่าน زَيْنٌ หรือ Zainal ทัศนะที่สองนี้นับว่าเป็นทัศนะที่อ่อนและไกลจากความถูกต้อง (Wan Muhammad Ṣaghīr ‘Abdullāh, 1991: 16)

จากการศึกษาชีวประวัติ ของต่วนมีนาลพบว่า ท่านสืบเชื้อสายมาจากซัยคฺ ญะอฺฟัร กับวันญะมิลละฮ์ อัซซันดานียะฮ์ เช่นเดียวกันกับซัยคฺ ดาอูด เบ็น अबดุลลอฮ์ อัลพะฎอนียฺ (ดูแผนภูมิที่ ๑)

แผนภูมิที่ ๑ เชื้อสายต้นตระกูลถ้วนมินาล

ที่มา : Ahmad Fathy, 2009 : 67

จากแผนภูมิดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ส่วนมีนาลกับชัยคฺ ดาวูด อัลพะฎอนีย์เป็นทายาทรุ่นที่ ๔ ของชัยคฺ ฎะอ์ฟิร

3.1.2 กำเนิดส่วนมีนาล

นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น-มลายูมุสลิมมีความเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับสถานที่เกิดของส่วนมีนาล สามารถจำแนกออกเป็น ๔ ทศนะดังนี้

1. อะฮมัด ฟัตหีย์ (Ahmad Fathy, 2009 : 65) มีทศนะว่า ส่วนมีนาลได้กำเนิดที่หมู่บ้านแห่งหนึ่งชื่อ ปีนดงบาดัง (Bendang Badang)¹ ส่วนปีเกิดนั้นยังไม่มีหลักฐานปรากฏอย่างชัดเจนคาดว่าอยู่ในระหว่างปี คริสต์ศักราช ๑๘๒๐-๑๙๑๐ มีอายุประมาณ ๘๕-๙๕ ปี
2. วันมุฮัมมัด เศาะฆิร เบ็น อับดุลลอฮ์ (Wan Muhammad Saghīr ‘Abdullāh, n.d. : 91) มีทศนะว่า ส่วนมีนาลดั้งเดิมมาจากหมู่บ้านอาเนาะรู² เมือง ปัตตานี
3. อับดุลนาเซอร์ อะฮมัด (Abdul Nāsir Ahmad, 1998 : 141) มีทศนะว่า ส่วนมีนาลได้กำเนิดที่นครมักกะฮ์ในขณะที่ยังเยาว์และมารดาของท่านไปประกอบพิธีหัจญ์ ณ นครมักกะฮ์ในปี ค.ศ. ๑๘๓๐
4. ฮัจญียูสุฟ อัลบันดารี (Haji Yūsuf bin Haji Mustafā, 1991 : 1) ได้บันทึกว่า ส่วนมีนาลดั้งเดิมมาจากหมู่บ้านกรือเซะ³ หรือหมู่บ้านอาเนาะรู

ผู้วิจัยยังไม่พบหลักฐาน ปรากฏอย่าง ชัดเจนเกี่ยวกับการกำเนิดของส่วนมีนาล แต่สามารถกล่าวได้ว่า ท่านได้กำเนิดในช่วงต้นของศตวรรษที่ ๑๙ ของคริสตศักราช ท่านเป็นคนดั้งเดิมหมู่บ้านกรือเซะ แม้ว่ามีทศนะว่า ท่านเป็นคนปี นดงบาดังหรืออาเนาะรูหรือมักกะฮ์ เนื่องจากการบันทึกของส่วนซุร ฮัจญียูสุฟ อัลบันดารี ที่เป็นเหลนของส่วนมีนาล ผ่านการสืบสายของส่วนมีนาล จากบรรดาลูกและหลานที่พำนักอยู่ ณ ปัตตานีและรัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย (Haji Yūsuf bin Haji Mustafā, 1991 : 1) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลจากเหลนของส่วนมีนาลที่พำนักอยู่ ณ หมู่บ้านปรัมตัง ตำบลสูงไถวอ อำเภอสือเปือรังปราย รัฐปีนังยืนยันว่า ส่วนซุร ฮัจญียูสุฟ อัลบันดารี ได้สืบเชื้อสายของส่วนมีนาลจริง (สัมภาษณ์ Haji ‘Abd al-‘Azīz bin Muhammad, 2013).

¹ เป็นหมู่บ้านแห่งหนึ่งตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๕ ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี อยู่ห่างจากตัวเมืองปัตตานีกับนครยะลาเป็นระยะทางประมาณ 14 กิโลเมตร

² ปัจจุบันเป็นชุมชนแห่งหนึ่งตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองปัตตานีอยู่ระหว่างตัวเมืองปัตตานีกับจังหวัดนราธิวาสเป็นระยะทาง ๑ กิโลเมตร

³ เป็นหมู่บ้านแห่งหนึ่งตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๓ ตำบลตันหยงลูโละ อำเภอมะนิง จังหวัดปัตตานี อยู่ห่างจากตัวเมืองปัตตานีกับจังหวัดนราธิวาสเป็นระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร

3.1.3 ภรรยาและบุตร

ตัวนมีนาลมีภรรยา ๓ ท่านด้วยกันคือ คนแรกชื่อ ฮัจญะฮ์มัรยัม (มีทัศนะกล่าวว่าชื่อ ฮะวาว์) คนที่สองชื่อ ฟาฏิมะฮ์ ซึ่งทั้งสองท่านนี้เป็นชาวปัตตานีดั้งเดิมและเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน ส่วนคนที่สามนั้นยังไม่ทราบชื่อเป็นที่ชัดเจนแต่เป็นชาวยะโฮร์ประเทศมาเลเซีย

จากภรรยา ๓ ท่าน ตัวนมีนาลได้มีบุตร ๗ คนด้วยกันได้แก่

1. ฮัจญีฮะสัน (เวาะฮะสัน)
2. ฮัจญีฮ์อาอิชะฮ์ (โตะเงาะฮ)
3. ฮัจญีฮ์ฟาฏิมะฮ์ (โตะฟาฏิมะฮ์)
4. ฮัจญีฮ์สุลัยน (ปะลั้ง)
5. ฮัจญีฮ์ดาวูด (ปะจู)

บุตรทั้ง 5 ท่านนี้เป็นบุตรที่มาจากภรรยาชื่อ ฮัจญะฮ์มัรยัม ส่วนบุตรอีก ๒ ท่าน เป็นบุตรที่มาจากภรรยาอีก ๒ ท่าน แต่ไม่ชัดเจนว่าใครเป็นบุตรของใครได้แก่

6. ฮัจญีฮ์ฮัมมัด คอลิฮ์ ท่านเป็นผู้ตรวจทานหนังสือ " كشف اللئيم " ของบิดาและเป็นผู้แต่งหนังสือ " سراج القاري "

7. ฮัจญีฮ์อุมร์ (ปะดอ) ท่านเป็นผู้แต่งหนังสือที่กล่าวถึงสาเหตุต่างๆ ที่ทำให้เป็นมูรตัด (ออกจากศาสนา) (Ahmad Fathy, 2009: 74 ; Haji Yūsuf bin Haji Mustafā, 1991 : 3)

3.1.4 การศึกษา

การศึกษาของตัวนมีนาลในระยะเริ่มแรกไม่แตกต่างไปจากอุละมาอ์ปัตตานีในอดีตท่านอื่น ๆ คือ ท่านได้รับการศึกษาภายในครอบครัวจากบิดาของท่านเอง หลังจากนั้นท่านก็ได้ศึกษากับชัยค วันมุศฎาะฟา เบ็น ฮัมมัด พะกีฮ์ อัลพะฎอนีย์ ผู้ก่อตั้งปอเนาะบี นดังตายอ หลังจากได้รับการศึกษาที่ปอเนาะบีนดังตายอแล้ว ท่านได้เดินทางไปยังนครมักกะฮ์ศึกษากับบรรดาอุละมาอ์ในสมัยนั้นทั้งที่เป็นชาวปัตตานีและชาวอาหรับ (Ahmad Fathy, 2009: 66) ก่อนเดินทางไปนครมักกะฮ์ ท่านได้เดินทางไปศึกษาที่รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย (Haji Yūsuf bin Haji Mustafā, 1991 : 1)

ในบรรดาอุละมาอ์หรือโตะครูที่ร่วมสมัยกับตัวนมีนาลและยิ่งกว่านั้นมีส่วนหนึ่งที่เป็นเพื่อนใกล้ชิดกับท่านอีกด้วย ได้แก่

1. ชัยค้อับดุลกอเดร์ เบ็น อับดุลเราะห์มาน อัลพะฎอนีย์ (ชัยค นิดร์)
2. ชัยควันมุ ฮัมมัดชัยน เบ็น วันมุศฎาะฟา อัลพะฎอนีย์ (บิดาของชัยคอะฮ์มัด อัลพะฎอนีย์)
3. ชัยควันอับดุลกอเดร์ เบ็น วันมุศฎาะฟา อัลพะฎอนีย์ (โตะบีนดังตายอ คนที่ ๒)
4. ชัยค้อับดุลเศาะมัด เบ็น อับดุลมะลิก อัลพะฎอนีย์ (ตาโตะเศาะมัด กือลุมบง)
5. ชัยคฮัมมัด นะวะวี เบ็น อุมร์ อัลบันตานีย์

6. ชัยคมุฮัมมัด ชัยนุดดีน เป็น มุฮัมมัด อัลบะดะวี อัลสัมบาวี
7. ชัยคมุฮัมมัด อัซซะรียฺ เป็น อับดุลลอฮ์ อัลฟะลิมบานียฺ
8. ชัยคฮุสซัยนฺ เป็น สุลัยมาน อัลฟุนตยานียฺ
9. ชัยคอิสมาอีล เป็น อับดุลลอฮ์ อัลคอลิตี อัลนัคชะบันดี อัลมูญัดดีตี
10. ชัยคอะฮมัด เคาะฎีบ เป็น อับดุลเมาะฟาร์ อัลสัมบาสียฺ
11. ชัยคอะฮมัด เป็น มุฮัมมัด ยูนุส ลิงฆอ
12. ชัยคญะมาลุดดีน เบน อิดริส อัลลีนกี๊ รัฐสึมบิลัน
13. ชัยคมุฮัมมัด ฎอยยิบ เป็น มัสอูด อัลบันญารียฺ เคตะฮ
14. ชัยควันอาลี เป็น อับดุลเราะฮมาน อัลกัณตานิยฺ และอื่น ๆ (Ahmad Fathy,

2009 : 66)

3 .1.5 คณาจารย์และสาธุศิษย์

ส่วนมีนาลได้ศึกษากับบรรดาอุละมาอ์สาขาวิชาต่าง ๆ ทั้งในประเทศและนอกประเทศ และได้ทำการสอนวิชาเหล่านั้นให้กับ สาธุศิษย์ ของท่านทั้งในประเทศและนอกประเทศเช่นกัน

3.1.5.1 คณาจารย์

ส่วนมีนาลได้ศึกษาร่ำเรียนกับบรรดาอุละมาอ์ที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้นหลายท่านด้วยกัน อาทิเช่น

- 1) ชัยควันมุศเฎาะฟา เป็น มุฮัมมัด อัลฟะฎอนียฺ (โตะป็นดั่งตายอคนที่ ๑)
- 2) ชัยคอับดุลเราะเซีต อัลฟะฎอนียฺ (โตะกรามัต ฎุเลาปีดั่ง)
- 3) ชัยคมุฮัมมัด ฎอยยิบ เป็น มัสอูด อัลบันญารียฺ อัลเคตะฮียฺ
- 4) ชัยควันอาลี เป็น อิศฮาก อัลฟะฎอนียฺ
- 5) ชัยคอับดุลลอฮ์ เป็น อับดุลเราะฮีม อัลฟะฎอนียฺ
- 6) ชัยคมุฮัมมัด เป็น สุลัยมาน ฮัสบุลลอฮ์

3.1.5.2 สาธุศิษย์

ส่วนมีนาลได้ทำการสอนวิชาของท่านทั้งที่ปัตตานีและมาเลเซีย ฉะนั้น เป็นที่แน่นอนอนสาธุศิษย์ของท่านจะต้องมีมากมาย แต่ขอกกล่าวเพียงบางส่วนที่โดดเด่นมีดังนี้ (Ahmad Fathy, 2009: 68)

- 1) ชัยควันมุฮัมมัด เป็น วันอิดริส อัลฟะฎอนียฺ (โตะชัยค ฎุารูม)
- 2) ชัยคมุฮัมมัด สะอีด เป็น ชัยค ญะมาลุดดีน ลิงฆัย รัฐสึมบิลัน
- 3) ฮัจญ์อับดุลลอฮ์ เป็น สุลัยมาน (ดาโตะ สื่อชื่อดังอิสลาม) บาเจาะ กัณตัน
- 4) ฮัจญ์อิสมาอีล เป็น มุศเฎาะฟา (ดาโตะ เจะดูล) เคตะฮ
- 5) ฮัจญ์สะมาน เป็น อับดุลเราะฮมาน กัณตัน

- 6) ฮัจญ์อิตรีส เป็น ฮัจญ์ อับดุลการิม (ปะจูเยาะห์ โตะรอนูฮัจญ์ ยามู)
- 7) ฮัจญ์อับดุลลอฮ์ เป็น มุฮัมมัด อะกะบ (โตะจัววก)
- 8) ฮัจญ์วันมุฮัมมัด (วันอะฮมัด สะมะลา)
- 9) ฮัจญ์สูนี เป็น ศอและห์ โกตาบารู
- 10) ฮัจญ์อับดุลเราะซิด เป็น ฮัจญ์ อิสมาอิล (ฮัจญ์ อับดุลเราะซิด บานา)

3.1.6 งานเขียนและตำรา

หนังสือและตำรานับได้ว่าเป็นผลงานที่สามารถชี้ให้เห็นว่าผู้เขียนมีอุดมการณ์เช่นใด มีความเชี่ยวชาญด้านใดหรือเน้นหนักกับเรื่องใดเป็นกรณีพิเศษ นอกจากนี้แล้วหนังสือและตำราต่าง ๆ ยังเป็นข้อยืนยันและข้อพิสูจน์อย่างหนึ่งว่าผู้เขียนให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดวิชาความรู้ ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ให้สามารถรับรู้ได้อย่างทั่วถึง อีกทั้งยังเป็นมรดกอันล้ำค่าทางวิชาการแก่คนรุ่นหลังต่อไป

ตัวมึนาล คือ หนึ่งในบรรดาอุละมาอ์ที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้และอารยธรรมแห่งอิสลามไว้ในหนังสือและตำราของท่านในสาขาต่าง ๆ หลายเล่มที่สำคัญและโดดเด่นมีดังนี้ (Ahmad Fathy, 2009: 69-70 ; Haji Yūsuf bin Haji Mustafā, 1991: 2) ได้แก่

1) กัซฟ อัลฆอยบียะฮ์ ฟิ อะฮฺวาล ยาฮฺมิ อัลกียามะฮ์ (كشف الغيبة في أحوال يوم القيامة) ตำราเล่มนี้ได้เขียนเสร็จในปี ฮ.ศ. ๑๓๐๑ (ค.ศ. ๑๘๘๓) เป็นตำราด้านฮะดีษที่เขียนเกี่ยวกับการสร้างโลก สันญาณต่าง ๆ ของวันกียามะฮ์และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนั้น ตลอดจนเรื่องสวรรค์และนรก

2) กัซฟ อัลลิซาม อัน อัซลิละฮ์ อัลอะนาม (كشف اللثام عن أسئلة الأنام) ตำราเล่มนี้ได้เขียนแล้วเสร็จในปี ฮ.ศ. ๑๓๐๗ (ค.ศ. 1889) เป็นตำราฟิคุฮตามแนวทางมัซฮับอัชชาฟีอีย์ที่เกี่ยวกับอิบาตะฮ์ มุอามะละฮ์ มุนากะฮะฮ์และญินายะฮ์

3) อะกีดะฮ์อันนาญิน ฟิ อิลมฺ อุกุศฺล อัตติน (عقيدة الناجين في علم أصول الدين) ตำราเล่มนี้ได้เขียนแล้วเสร็จในวันเสาร์ เดือนญะมาตีลฮาจिर ปี ฮ.ศ. ๑๓๐๘ (ค.ศ. ๑๘๙๐) เป็นตำราที่เกี่ยวกับวิชาอุศลุศตตินที่ทำการอธิบายตัวบท (มะตัน) อุมมุ อัลบะรอฮีน (متن أم البراهين) ที่เขียนโดยมุฮัมมัด เบ็น ยูสุฟ อัซซะนุสซี

4) มิฟตาฮ์ อัลมูรืด ฟิ อิลมฺ อัตเตอาฮีด (مفتاح المرید في علم التوحيد) นับว่าเป็นตำราเล่มเล็กเล่มหนึ่งที่มาอธิบายเกี่ยวกับคุณลักษณะยี่สิบของอัลลอฮ์และสี่คุณลักษณะของเราะสุล โดยย่อ

5) การอธิบายเกี่ยวกับฟิตยะฮ์ละหมาดและถ้อยคำตามมัซฮับของอะบี ฮะนีฟะฮ์ (فائدة فد ميپاتاكن فدية سمهيهغ دان فواس أتس مذهب أبي حنيفة) เป็นตำราเล่มเล็กเล่มหนึ่งที่มาอธิบาย

เกี่ยวกับพิถยะฮ์ของผู้เสียชีวิตที่พลาดจากการละหมาดและถือศีลอดโดยปฏิบัติตาม (ตักลีด) มัชฮับ อัลฮะนะฟี

6) อีรชาด อัลอิบาด อีลา สะบิล อีรเราะชาด (إرشاد العباد إلى سبيل الرشاد) เป็นตำราเล่มเล็กเล่มหนึ่งที่มาอธิบายเกี่ยวกับวิชาอูศูลุดดีน ฟิกฮ์และตะเศาะวฟ

7) ตะบัสสุม อัจซารีบีน มัณพะออต บาชี อะวะม อัลมุสลิมีน (تبسم الشارين منعمة) เป็นตำราเล่มหนึ่งที่กล่าวถึงเรื่องบุหรี ซึ่งผู้เขียนมีความประสงค์ที่จะโต้ตอบและนำเสนอมุมมองที่แตกต่างจากสัยยิด อะฮมัด เบ็น มุฮัมมัด เบ็น ฮุสัยน อัลฮัยนดะรูส (โตะกูมะละกา) ที่กล่าวห้ามสูบบุหรี (หะรอมสูบบุหรี) โดยเด็ดขาด

ตำราลำดับที่ ๔-๗ นั้นผู้วิจัยยังไม่พบหลักฐาน ที่สามารถยืนยันการเสร็จสิ้นของการเขียนตำราและยังมีอีกตำราสองเล่มของต่วนมินาลที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์ ได้แก่

- 1) การละหมาดวันศุกร์ (سببها جمع)
- 2) ตัยกีก อัลกะลาม ฟิ บะยาน อิบติดาอ์ อัศศิยาม (تحقيق الكلام في بيان ابتداء

(الصيام)

หนังสือและตำรา ของต่วนมินาลได้รับการยอมรับเป็นอย่างยิ่ง จะเห็นได้จากการนำไปใช้ในสังคมมุสลิมอย่างแพร่หลาย เช่น หนังสืออะกิดะฮ์อันนาฎีน ฟิ อัลอิม อูซูล อัตดีน ใช้เป็นตำราการเรียนการสอนด้านอะกิดะฮ์ซึ่งเป็นรากฐานการดำเนินชีวิตของสังคมมุสลิม เช่นเดียวกับกับหนังสือกัซฟ อัลลิฆาม อัน อัศฮิละฮ์ อัลอะนาม ใช้เป็นตำราการเรียนการสอนด้านฟิกฮ์ซึ่งเป็นกฎระเบียบของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่อยู่บนโลกนี้ไม่ว่าเกี่ยวกับเรื่องอิบาดะฮ์ มุอามะละฮ์ มุนากะฮะฮ์และญินายะฮ์ เป็นต้น

3.1.7 การเผยแพร่อิสลาม (ตะอวะฮ์)

ต่วนมินาลเป็นอุละมาอ์ ปัตตานีที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการเผยแพร่อิสลาม (ตะอวะฮ์) หลังจากท่านได้กลับมาจากมกกะฮ์ในปี ค.ศ. ๑๘๖๐ บทบาทของท่านที่ปรากฏอย่างชัดเจนในสังคมยุคนั้น (Ahmad Fathy, 2009: 69-70; Wan Muhammad Saghīr ‘Abdullāh, 2000: 3/38-39) ได้แก่

1. ท่านได้เปิดปอเนาะสอนศาสนาที่ปัตตานี หลังจากนั้นท่านและลูกของท่าน ฮัยยะฮ์สัน หรือ เวาะฮะสัน ได้อพยพไปที่สุโขทัย สิบปีครึ่ง ประเทศมลายู และได้เปิดปอเนาะอีกครั้งที่นั่นในปี ค.ศ.๑๘๙๐ หรือ ก่อนปี ค.ศ.๑๙๐๐ โดยการสนับสนุนของซัยคฺ อับดุลเศาะมัด กือลุมบง

ต่วนมินาลได้ใช้ทั้ง ๒ แห่งปอเนาะเป็นแหล่งสำคัญในการเผยแพร่อิสลาม ซึ่งท่านใช้วิธีการบรรยายในการถ่ายทอดความรู้ให้กับบรรดาศาสนิกชนและผู้ที่มาศึกษาที่ท่าน นอกจากท่านได้เผยแพร่

แฝดด้วยการบรรยายแล้วท่านยังได้เปิดโอกาสให้กับผู้มาศึกษาได้ซักถามปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับศาสนา ท่านก็จะวินิจฉัยและให้คำตอบหรือให้คำชี้ขาด

2 . นอกเหนือจากการสอนแล้วท่านได้ใช้เวลากับการแต่งหนังสือและแปลตำราเพื่อใช้เป็นสื่อในการเผยแพร่ความรู้อิสลามในแขนงวิชาต่าง ๆ อาทิเช่น วิชาเตฮะอีด ฟิกฮ์และตะเศาะวูฟ เป็นต้น

3.1.8 การยอมรับและการชื่นชม

เป็นเรื่องปกติของอุละมาอ์ผู้ที่ได้เสียสละและรับใช้อิสลามอย่างสมเกียรติที่ย่อมจะได้รับการยกย่องชมเชยจากความดีที่อุละมาอ์ท่านนั้นได้ทำไว้ ส่วนมีนาลคือ หนึ่งในบรรดาอุละมาอ์ที่ได้รับการชมเชยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

อะฮมัด ฟัตฮียฺ กล่าวว่า ส่วนมีนาลนับเป็นอุละมาอ์ปัตตานีดั้งเดิมคนหนึ่งที่มีชื่อเสียงหลังจากชัยคุ ดาวูด เบน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนียฺ ชัยคุ วันอะฮมัด เบน วันมุฮัมมัดชัยน อัลพะฎอนียฺ และชัยคุ นิมาต กือจิก อัลพะฎอนียฺ (Ahmad Fathy, 2009 : 64)

ส่วนมีนาลได้รับการยกย่องชมเชยอย่างเห็นได้ชัดคือ ท่านได้ถูกขนานนามด้วยชื่ออันทรงเกียรติต่าง ๆ ดังนี้

1. อัลอาลิม อัลอัลลามะฮฺ อัลมุตกกิก อัลพะฮยามะฮฺ สิริอณูอิสลาม วัดดิน (العالم العلامة المدقق الفهامة سراج الإسلام والدين) แปลว่า ผู้รู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีความละเอียดอ่อน ผู้มีความเข้าใจถึง ผู้นำแสงของอิสลามและศาสนา

2. อัลอาลิม อัลอัลลามะฮฺ อัดตฮ์รียฺ อัลพะฮยามะฮฺ (العالم العلامة التحرير الفهامة) แปลว่า ผู้รู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เขียนตำรา ผู้มีความเข้าใจถึง

3. อัลอาลิม อัลฟาฎิล วัลฮิบรุล อัลกามิล (العالم الفضل والحبر الكامل) แปลว่า ผู้รู้ ผู้ทรงเกียรติ และนำหมึกที่ครบถ้วน

การขนานนามชื่อของส่วนมีนา ลที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการยืนยันบ่งบอกถึงการยอมรับและการชื่นชมของสังคมต่อตัวของท่านอย่างชัดเจน

3 .1.9 อะกีดะฮ์และมัซฮับฟิกฮ์

นับตั้งแต่การเข้ามาอิสลามในแถบภูมิภาคเอเชีย ตะออกเฉียงใต้ สังคมมุสลิมในแถบนี้เป็นที่รู้จักในนาม ของอะฮฺลุลสุนนะฮ์ วัลญะมาอะฮ์ ที่ยึดตามแนวทางของมัซฮับอัชชาฟีอียฺในด้าน ฟิกฮ์และอัลอะชาอิเราะฮ์ในด้านอะกีดะฮ์ซึ่งปรากฏการณ์นี้จะเห็นได้ชัดจากหนังสือและตำราต่าง ๆ ที่เขียนโดยอุละมาอ์สุมาตรา ปัตตานีและมาเลเซียในช่วง คริสตศตวรรษที่ ๑๘ และ ๑๙ (Muhammad Lāzim Lawī, 1425 : 60 ; Mahmūd Shākir, 1398 : 30 ; Wan Muhammad Ṣaghīr ‘Abdullāh, 2000 : 1/12-13).

ตัวนมีนาลเป็นอุละมาอ์ อะฮฺลิส สุนนะฮ์ วัลญะมาอะฮ์ ท่านหนึ่งที่ยึดมั่นตามแนวทางของอัลอะชาอิเราะฮ์ในด้านของหลักการศรัทธาซึ่งเห็นได้ชัดจากการเขียนตำราของท่าน “อะกิดะฮ์อันนาฎีน ฟิ อิลมฺ อุกูลฺ อัดดีน” (عقيدة الناجين في علم أصول الدين) ที่ไปอธิบายกับตัวบท “มะตันอุมมุลบะรอฮีน” (متن أم البراهين) ของซัยคุมฮัมมัด เบ็น ยูสุฟ อัซซะนุสซีซึ่งเป็นวิชาอุกูลุดดีนตามแนวอัลอะชาอิเราะฮ์ ยิ่งกว่านั้นตัวนมีนาลได้เขียนหนังสือเป็นการเฉพาะเกี่ยวกับศิปัตดูอูปูโละห์ (คุณลักษณะยี่สิบของอัลลอฮ์) ในหนังสือชื่อ “มiftaḥ อัลมูรืด ฟิ อิลมฺ อัดเตอาฮ์ด” (مفتاح المرید في علم التوحید)

ส่วนในด้านฟิกฮตัวนมีนาลยึดมั่นตามมัซฮับของอิมาม อัชชาฟีอีย์ ซึ่งเห็นได้ชัดจากการเขียนตำราของท่าน “กัซฟ อัลลิษาม อัน อัซฮิละฮ์ อัลอะนาม” (كشف اللثام عن أسئلة الأنام) ซึ่งเป็นหนังสือฟิกฮบนมัซฮับอัชชาฟีอีย์ ยิ่งกว่านั้นตัวนมีนาลได้กล่าวยอมรับกับตัวเองในหนังสือของท่านว่า “นี่คือตามมัซฮับอิมามของเราอัชชาฟีอีย์”

3.1.10 การเสียชีวิต

หลังจากที่ตัวนมีนาลได้ใช้ชีวิตในการรับใช้อิสลามและสังคมมุสลิมเป็นเวลายาวนานพอสมควรในหลายพื้นที่ที่ที่ปัตตานีและมาเลเซียจนถึงช่วงสุดท้ายของชีวิต ตัวนมีนาล อัลบันดารี ได้บันทึกว่า ตัวนมีนาลได้เสียชีวิตที่นครมักกะฮฺ ประเทศซาอุดีอาระเบีย หลังจาก ที่ท่านได้พำนักอยู่ ณ สุโงควอ อำเภอสือบือรังปราย รัฐปีนังเป็นเวลาหลายปี (Haji Yūsof bin Haji Mustafā, 1991 : 1) อะฮฺมัด ฟัตฮียฺ ได้ให้ทัศนะว่า ตัวนมีนาลได้เสียชีวิตที่หมู่บ้านปาตังลาลัง บูเกะมร์ตาญุม ตำบลสุโงควอ¹ อำเภอสือบือรังปราย รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย ในปี ค.ศ. 1913 ซึ่งได้เข้าใจจากสัญญาณของการตีพิมพ์หนังสืออะกิดะฮ์อันนาฎีนฉบับครั้งที่สองที่แล้วเสร็จในวันที่ ๑๗ ซุลเกาะฮ์ดิอะฮ์ 1332 (ค.ศ. ๑๙๑๓) มีเขียนมาว่า (حقوق الطبع محفوظة لنحل المؤلف الفاضل الشيخ عمر ابن المرحوم) (ความว่า “ลิขสิทธิ์การตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นอยู่กับลูกของผู้แต่ง ซัยคุ อุมร์ อิบนุ อัลมูร์ ฮุม ซัยน อัลอาบิตีน อัลพะฎอนียฺ ไม่นุโลมกับผู้ที่ผู้ใดจัดการตีพิมพ์โดยไม่ได้รับการอนุญาตและยินยอมจากท่าน”

จากการตีพิมพ์ครั้งนี้สามารถเข้าใจว่า เมื่อวันที่ ๑๗ ซุลเกาะฮ์ดิอะฮ์ ๑๓๓๒ (ค.ศ. 1914) นั้นตัวนมีนาลได้เสียชีวิตแล้ว ซึ่งมีหลักฐานยืนยันจากคำว่า “อัลมูร์ ฮุม” (المرحوم) ที่บ่งบอกถึงการเสียชีวิต เมื่อเทียบกับการตีพิมพ์ครั้งแรกของหนังสือ “มiftaḥ อัลมูรืด ฟิ อิลมฺ อัดเตอาฮ์ด” (مفتاح المرید في علم التوحید) เมื่อ ปี ฮ.ศ.๑๓๓๐ (ค.ศ.1912) ซึ่งกล่าวชื่อผู้เขียนว่า “อัลอัลลามะฮ์ ซัยนุ

¹ เช่นเดียวกับ Ahamakosee Kasor ที่ให้หน้าหนกกว่า ตัวนมีนาล เสียชีวิตที่ สุโงควอ (Ahamakosee Kasor, 2013 : 36)

อัลอาบิตีน เป็น มุฮัมมัด อัลพะฎอนีย์ (العلامة زين العابدين بن محمد الفطاني) โดยมีได้กล่าวคำว่า “อัลมัรฮูม” (المرحوم)

ดังนั้นสามารถคาดคะเนได้ว่าตัวมินาลได้เสียชีวิตไปอย่างน้อยหนึ่งปีคือ ปี ค.ศ. 1913 โดยคำนึงกับช่วงเวลาหนึ่งปีที่ใช้ เตรียม มในการขออนุญาตและตีพิมพ์ครั้งใหม่ในเวลานั้น (Ahmad Fathy, 2009 : 72-73)

3.2 หนังสืออะกีตะฮ์อันนาฎีน ฟิ อิลม อุกุศุล อัตติน

หนังสืออะกีตะฮ์อันนาฎีน ฟิ อิลม อุกุศุล อัตติน (عقيدة الناجين في علم أصول الدين) เขียนโดยตัวมินาล เป็นหนังสือสาขาวิชาอุคูลุดดีนที่ได้รับการยอมรับในสังคมมุสลิมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 ชื่อหนังสือ

ชื่อหนังสือคือ อะกีตะฮ์อันนาฎีน ฟิ อิลม อุกุศุล อัตติน (عقيدة الناجين في علم أصول الدين) ดังที่ปรากฏในปกหน้าของหนังสือ และการยืนยันของผู้แต่งเองในบทนำ ตัวมินาลได้กล่าวถึงการตั้งชื่อหนังสือว่า :

(دان اكو نماكن ترجمة كواين دغن عقيدة الناجين في علم أصول الدين أرتين اعتقاد سكل أورغيغ كلفسن درفد سست دان بدعة فدميتاكن علم أصول الدين)

ความว่า : “และข้าพเจ้าได้ตั้งชื่อผลงานแปลของข้าพเจ้าเล่มนี้ว่า (عقيدة الناجين في علم أصول الدين) อ่านว่า อะกีตะฮ์อันนาฎีน ฟิ อิลม อุกุศุล อัตติน แปลว่า การยึดมั่นของบรรดาผู้รอดพ้นจากการหลงผิดและบิดอะฮ์ (สิ่งอุตริ) ในวิชาอุคูลุดดีน”

(Tuan Mināl, n.d: 3)

คำว่า อะกีตะฮ์ (عقيدة) ทางภาษา มาจากคำว่า อัลอักด (العقد) แปลว่า ผูก ชันให้แน่น ทำให้มั่นคง ไว้วางใจ มัดอย่างเข้มแข็ง ยึดเหนี่ยวกัน รวมถึง ความเชื่อมั่นและความแน่วแน่อีกด้วย จากความหมายดังกล่าวทำให้อะกีตะฮ์เป็นการยึดมั่นในจิตใจอย่างแน่วแน่มั่นคง (Ibn Manzūr, 1993 : 3/296).

ส่วนอะกีตะฮ์ในทางศาสนา หมายถึง หลักกา รเชื่อมั่นทางศาสนา สิ่งที่จิตใจฝักใฝ่และยึดมั่น สิ่งที่ถูกนำมายึดถือทางการศรัทธา อื่นจากการ ปฏิบัติ ซึ่งมีพหุพจน์เป็น อะกออิด (عقائد) (Ibrāhīm Mustafā et al, 1972 : 614 ; al-Fairūz 'Ābādiy, 1996 : 300).

อะกีตะฮ์ทางวิชาการ คือ สิ่งต่าง ๆ ที่จิตใจพึงศรัทธาแล้วส่งผลทำให้วิญญูณัฐ์สึกสงบจนกระทั่งเกิดเป็นความแน่วแน่ หรือมั่นคงจนหมดความคลงแคลงและไม่มีความสงสัยใด ๆ อยู่ อี (al-Āthariy, 2001: 24)

อะกีตะฮ์ที่แปลว่า การยึดมั่น หมายถึง การยึดมั่นในหลักการอิสลาม หลักการอีมาน และหลักการอิฮซาน ด้วยกับหลักฐานจากอัลกุรอานและอัลฮะดีษตามการอธิบายของอุละมาอ์ อะกีตะฮ์

คำว่า อันนาญีน (الناجين) แปลว่า บรรดาผู้รอดพ้นจากการหลงผิดและบิดอะฮ์ หมายถึง ผู้ที่ยึดมั่นตามการยึดมั่นของอะฮฺลุลสุนนะฮฺ วัลญะมาอะฮฺ ตรงกันข้ามอะกีตะฮ์อื่น ๆ เช่น ซืออะฮ์ มุอะตะซิละฮ์ เกาะวาริจญ์ เกาะตาริยะฮ์และญะบาริยะฮ์ ถือว่าเป็นการยึดมั่นที่หลงผิดและอูตริ

คำว่า อิลม อุกูล อัดดีน (علم أصول الدين) แปลว่า ความรู้วิชาอุศูลุดดีน วิชานี้ครอบคลุม กลุ่มความรู้หลักการและความรู้ประสบบัญญาเกี่ยวกับอุศูลุดดีน ซึ่งนับเป็นความรู้หลักในอิสลามและ สังคมมุสลิม

เดิมหนังสือเล่มนี้เป็นผลงานแปลและอธิบายเชิงพรรณนาต่ออะตันหนังสือ อุมม อัลบะรอฮีน¹ แต่งโดยชัยคุสะนูสิย

3.2.2 สาเหตุของการแต่งหนังสือ

หนังสืออะกีตะฮ์อันนาญีน ฟิ อิลม อุกูล อัดดีน นับได้ว่า เป็นหนังสือที่สำคัญเล่มหนึ่งในด้านเตาฮีดโดยเฉพาะในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความสำคัญและคุณค่าของหนังสือเล่มนี้ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความสำคัญและคุณค่าของหนังสืออุมม อัลบะรอฮีนในแถบนี้ (Wan Suhaimi Wan 'Abdullah, 2001: 3)

จุดประสงค์ของตัวนมีนาลในการแต่งหนังสืออะกีตะฮ์อันนาญีนก็คือ เพื่อนำเสนอ หนังสือแปลภาษามลายูจากหนังสืออุมม อัลบะรอฮีนที่เขียนโดย ชัยคุ สะนูสิย เพื่อใช้ในการอ่านและ เป็นคู่มือสำหรับการเรียนการสอนให้กับมุสลิมทั่วไป

ส่วนสาเหตุของแต่งหนังสือเล่มนี้ท่านตัวนมีนาลได้อธิบายในบทนำว่า :

(تله ممتناً اكندا كو اوله ستغه سودرأكو (أصلح الله لي ولهم الحال والشأن) تله ممبايكي
 اوله الله تعالى بكيكو دان بك مريكئت حال والشأن اكن بهوا أكو سور تكن بك مريكئت
 اكن سوات كتاب فد ميتاكن علم أصول الدين فد حال اكو ترجمهكن درفد مقدمة شيخ
 سنوسي سرت اكو تمبهكن أنسن درفد بيراف كلام شرحن دان حاشيهن سفاي پتا
 مقصود درفد كلام شيخ ايت دان جكلو تياد أكو أهل بك يغدمكين ايت سكيليفون تتاف
 اعتماد أكو كفد توفيق كريم الوهاب)

ความว่า : “ได้มีพี่น้องของฉันส่วนหนึ่งขอให้ฉันเขียนหนังสือเกี่ยวกับอุศูลุดดีนให้กับพวกเขา ดังนั้น ฉันได้แปลจาก มุก้ออดิมะฮ์ (บทนำ) ของชัยคุ สะนูสิยพร้อมกับ

¹ หนังสืออุมม อัลบะรอฮีน จัดพิมพ์โดยโรงพิมพ์มุฮัมมัด อันนะฮฺดีญ์และลูกหลาน มีจำนวนหน้าทั้งหมด ๓๒ หน้า การรวบรวมใช้วิธีพรรณนาความเป็นภาษาอาหรับและเป็นภาษามลายู

เพิ่มเติมคำอธิบายเพื่อให้เกิดความชัดเจนจากคำพูดของชัยคุเหล่านั้น ถึงแม้ฉันไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้นเป็นการเฉพาะ แต่ฉันยึดเอากับความโปรตปรานของผู้ทรงประทานที่มีเกียรติยิ่ง” (Tuan Mināl, n.d : 2)

จากคำอธิบายของ ส่วนมีนาลข้างต้นจะเห็นได้ว่า สาเหตุที่ท่านได้เขียนหนังสือเล่มนี้ อันเนื่องจากบรรดาพี่น้องของท่านบางส่วนได้ร้องขอให้ท่านเขียนหนังสือเกี่ยวกับเตาฮีด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าก่อนหน้านั้นท่านมิได้มีความตั้งใจที่จะเขียนหนังสือเล่มนี้แต่เมื่อมีผู้คนที่ต้องการเรียนรู้อาชีพเตาฮีด จึงทำให้ท่านมีความตั้งใจที่จะเขียนหนังสือเล่มนี้ กอปรกับท่านเป็นนักแต่งและแปลหนังสืออยู่แล้ว และมีความชัดเจนอีกว่า หนังสืออะกีตะฮ์อันนาฎีนั้น มิใช่เฉพาะเป็นหนังสือแปลมาจากหนังสืออุมม อัลบะรอฮีนเท่านั้น แต่ยังเป็นหนังสือที่อธิบายเพิ่มเติมโดยท่านส่วนมีนาลอีกด้วย

ส่วนที่ว่าทำไมท่านได้เลือกเอาหนังสืออุมม อัลบะรอฮีน ทำไมท่านเลือกเอาของชัยคุ สะนูสัยและอะไรคือ สิ่งที่เป็นจุดเด่นของหนังสือและผู้แต่ง

คำตอบในเรื่องนี้ท่านส่วนมีนาล ได้อธิบายในบทนำของท่านว่า :

(كارن بهوس مقدمة شيخ سنوسي ايت دان جك أداله أي كجل جرمث سكليفون ساغة
بسر علموٹ لاكي يغ مغندوغ أتس سكلين عقائد سرت دليه بيراف فوائد دان كارن
دمكين ايت أداله أي ترليه إبلق درفد سكل يغد تأليف فد توحيد دان ترليه سوچيٹ درفد
همفا دان تعقيد استموا فول اورغیغ مغارغ أكندي ايت ولي الله دغن تباد شك دان نماٹ
محمد انق يوسف السنوسي)

ความว่า : “เนื่องด้วยมุกออดิมะฮ์ (บทนำ) ของชัยคุ สะนูสัยนั้น ถึงแม้ว่ามันเป็นหนังสือเล็กก็ตามแต่วิชาความรู้ของมันนั้นยิ่งใหญ่ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาอะกีตะฮ์ทั้งหมดพร้อมทั้งเต็มไปด้วยประโยชน์อีกมากมาย ด้วยเหตุนี้มันจึงกลายเป็นหนังสือที่ดีที่สุดในการบรรดาหนังสือที่แต่งมาในเรื่องเตาฮีด และมีความบริสุทธิ์ยิ่งจากสิ่งไร้สาระ ยิ่งไปกว่านั้นผู้แต่งหนังสือเล่มนี้เป็นวลีอัลลอฮ์โดยไม่ต้องสง สัยและชื่อของเขา คือ มุฮัมมัด บุตรของยูสุฟ อัซสะนูสัย” (Tuan Mināl, n.d.: 2)

จากการอธิบายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าท่านส่วนมีนาลได้เลือกเอาหนังสืออุมม อัลบะรอฮีน มาเป็นหนังสือแปลและเป็นหนังสืออ้างอิง หลักของหนังสืออะกีตะฮ์อันนาฎีนด้วยเหตุผล 2 ประการคือ

1. เนื้อหาของหนังสืออุมมอัลบะรอฮีนเป็นเนื้อหาที่ กะทัดรัดและครอบคลุม อธิบายด้วยประโยคที่สั้นและง่ายต่อการเข้าใจ พร้อมกับเนื้อหาที่มีอยู่นั้นไม่ ปรากฏอยู่ในหนังสือเตาฮีดเล่มอื่นๆ
2. ผู้แต่งหนังสือ คือ มุฮัมมัด เป็น ยูสุฟ อัซสะนูสัย อัลฮะสะนีญ์ นั้นเป็นวลีอัลลอฮ์

3.2.3 ส่วนประกอบของหนังสือ

จากการศึกษาวิเคราะห์หนังสืออะกิตะฮ์อันนาฎินพบว่าหนังสือเล่มนี้มีส่วนประกอบที่สำคัญดังนี้คือ คำนำ เนื้อหา และบทส่งท้าย

(1) คำนำ

ในบทนำของ หนังสืออะกิตะฮ์อันนาฎิน ส่วนมีนาลเริ่มต้นด้วย บัสมะละฮฺ กล่าวคือ ด้วยพระนามของอัลลอฮ์ ผู้ทรงกรุณา (ต่อสรรพสิ่งทั้งมวลในโลกนี้) และทรงปรานี (ต่อมวลผู้ศรัทธาในโลกอาคิเราะฮฺ) การเริ่มต้นด้วยพระนามของอัลลอฮ์ ﷻ ถือว่าเป็นบรรทัดฐานการแต่งหนังสือที่เกี่ยวกับวิทยาการอิสลาม จากนั้นท่านได้กล่าวคำสรรเสริญต่ออัลลอฮ์ผู้ทรงเอกะ ผู้ทรงบังเกิดทุกสิ่งทุกอย่าง แล้วท่านได้กล่าวคำ ปฏิญาณตนว่า “ฉันขอปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดที่ควรแก่การเคารพภักดีที่แท้จริงนอกจากอัลลอฮ์พระองค์เดียว เท่านั้นผู้ซึ่งไม่มีภาคีใด ๆ ทั้งสิ้นเกิดขึ้นกับพระองค์ และฉันขอปฏิญาณว่ามุฮัมมัด นั้นคือ บ่าวและเราะฮ์สูลของพระองค์ที่ซื่อสัตย์ เชื่อถือได้ จากนั้นได้มีการสรรเสริญแต่ท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ผู้ทรงเกียรติในบรรดาเราะฮ์สูล อีกทั้งท่านได้แนะนำชื่อของท่านในฐานะเป็นผู้แต่งหนังสืออะกิตะฮ์ อันนาฎิน และท่านชี้แจงสาเหตุที่ท่านได้เขียนหนังสือเล่มนี้พร้อมทั้งได้บอกถึงแหล่งหนังสือหลัก กที่ท่านยึดใช้เป็นการแปลและเรียบเรียงมาเป็นหนังสือ และตั้งชื่อหนังสือเล่มนี้ว่า อะกิตะฮ์อันนาฎิน น ฟิ อิลมฺ อุกูลฺ อัดดีน ในการนำเสนอข้อความต่าง ๆ ในบทนำผู้แต่งได้ใช้สองภาษาด้วยกัน คือ ภาษามลายูและภาษาอาหรับ ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของบรรดาอุละมาอ์ ปัตตานีโดยทั่วไปในอดีตที่ใช้ในการแต่งหนังสือ ในหนังสือเล่มนี้ท่านเขียนภาษาอาหรับ ไว้ในเครื่องหมายวงเล็บและทำการอธิบายประโยคเป็นภาษามลายู

(2) เนื้อหาหนังสือ

เนื้อหาหลักของหนังสืออะกิตะฮ์อันนาฎิน จะเกี่ยวกับอะกิตะฮ์หรือการยึดมั่นในเตาฮีดตามแนวทางของอะชาอิเราะฮ์ โดยผู้แต่งได้แปลจากหนังสือ อุมมฺ อัลบะรอฮีน และรวบรวมเนื้อหา อธิบายเพิ่มเติมจากหนังสือ ซัรฮฺ อุมมฺ อัลบะรอฮีน (หนังสืออธิบาย ตัวบท อุมมฺ อัลบะรอฮีน) ทั้งที่เป็นหนังสือที่เขียนโดย ซัยคฺ สะนุสียฺเองหรือหนังสือที่เขียนโดยอุละมาอ์ท่านอื่น ๆ เช่น ซัยคฺ อัลฮุคุดียฺ เป็นต้น

ผู้แต่งใช้สำนวนแปล ลัศพัทตัวต่อตัวจากหนังสืออุมมฺ อัลบะรอฮีนที่เป็นภาษาอาหรับ และพยายามยึดหลักตามไวยากรณ์ภาษาอาหรับซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจยาก ในบางครั้งผู้แต่งก็ทับศัพท์ภาษาอาหรับโดยตรง หากผู้อ่านขาดความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับภาษาอาหรับก็จะเป็นอุปสรรคในการเข้าใจเนื้อหาของหนังสือ ด้วยเหตุนี้ผู้ที่ศึกษาหนังสือเล่มนี้มักจะอาศัยการเรียนกับโต๊ะครู ผู้มีความรู้ตามสถาบันปอเนาะต่าง ๆ เพื่อไม่ให้เข้าใจเนื้อหาคลาดเคลื่อนจากความจริง

ผู้แต่งเริ่มด้วยการเขียนตัวบทของอุมมฺ อัลบะรอฮีน แล้วตามด้วยการอธิบายตัวบทเหล่านั้นโดยการนำอายะฮ์อัลกุรอาน อัลฮะดีษ และทัศนะอุละมาอ์ที่เกี่ยวข้องมาประกอบการอธิบาย

ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนเพิ่มขึ้น ความเชื่อถือในตัวผู้แต่งและเป็นหลักฐานยืนยันในความถูกต้อง อีกด้วย

ผู้แต่งได้แยกประเด็นการอธิบายจากตัวบทอุมม อัลบะรอฮีนออกเป็น 79 ประเด็นหลักด้วยกันคือ เริ่มต้นจาก ประโยคบัสมะละฮฺ (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) จนถึงประโยคสุดท้ายของหนังสืออุมม อัลบะรอฮีน คือ (وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الْعَالَمِينَ) หลังจากนั้นผู้แต่งได้เพิ่ม เนื้อหาเกี่ยวกับวิชาตะเศาะวูฟเป็นการปิดท้ายของเนื้อหา

(3) บทส่งท้าย

ในบทส่งท้ายของหนังสือ อะกิดะฮ์อันนาญีน ผู้แต่งได้จบการเขียนหนังสือเล่มนี้ด้วยการเสนอแนะให้กับบรรดามุสลิมทุกคนให้ปฏิบัติตามบนแนวทางของชะลัฟในด้านการยึดมั่น การพูด และการปฏิบัติ ห่างจากบิดอะฮ์ที่ถูกตำหนิ ให้ปฏิบัติตามแนวทางอะฮฺลุลซุนนะฮฺ วัลญะมาอะฮฺ โดยการปฏิบัติตามอัลกุรอาน อัลฮะดีษ และอิจญ์มาอฺของบรรดาอุละมาอ์ ให้บริสุทธิ์ใจในการทำงาน ห่างไกลจากการริยาอ์และสุมอะฮฺ ห่างไกลจากการหลอกลวงของชัยฏอนมารร้าย ห่างไกลจากการปฏิบัติตามนฟสูที่ชั่วร้าย ห่างไกลจากความอยากได้ในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และขออัลลอฮ์ทรงประทานเหตุผลหรือหลักฐาน (ฮุจญะฮ์) ให้กับเราในเมื่อถูกถาม ไม่ว่าจะบนโลกนี้หรือโลกหน้า

3.2.4 เนื้อหาสาระของหนังสือ

หากได้ศึกษาเนื้อหาสาระในหนังสืออะกิดะฮ์ อันนาญีนจะพบว่าผู้แต่งถ้วนมีนาลได้กล่าวถึงเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาอะกิดะฮ์หรือหลักการศรัทธาเป็นหลัก ซึ่งมีเนื้อหาสาระสำคัญ โดยสรุปได้แก่

1. แนะนำทำความรู้จักกับวิชาอูซูลุดดีนซึ่งเป็นส่วนสำคัญของศาสนาอิสลาม
2. กล่าวถึงอุมมการกล่าวบัสมะละฮ์
3. การแบ่งประเภทอุมมออักลีย
4. ความหมายของวาญิบ มุสตะฮิลและญาอิซ
5. การวาญิบกับบิดามารดาสั่งสอนบรรดาลูกหลานของตนเองให้รู้จักอัลลอฮ์
6. สิ่งที่ว่าญิบ สิ่งที่มีมุสตะฮิลและสิ่งที่ยาอิซสำหรับอัลลอฮ์
7. ศิฟาต (คุณลักษณะ) ยี่สิบของอัลลอฮ์ที่ วาญิบต้องรู้
8. การแบ่งประเภทของศิฟาตต่าง ๆ
9. การศรัทธาต่อบรรดาเราะสุล
10. นบียะและเราะสุลที่กล่าวไว้ในอัลกุรอาน
11. มุอญิซาตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับบรรดาเราะสุล
12. ความประเสริฐและความหมายของกะลิมะฮ์เตาฮีด
13. การศรัทธาต่อบรรดามะลาอิกะฮ์

14. คุณลักษณะต่าง ๆ ชื่อและหน้าที่ของบรรดามะลาอิกะฮ์
15. การศรัทธาต่อบรรดาคัมภีร์
16. จำนวนและเนื้อหาของคัมภีร์
17. การศรัทธาต่อวันอาดิเราะฮ์
18. สัญญาณต่าง ๆ ของวันกียามะฮ์
19. การศรัทธาต่อสิ่งขมอิปต่าง ๆ¹
20. สิ่งที่ว่าด้วยวิชาตะเศาะวุฟกล่าวคือการเตรียมเสปียงเพื่อไปหาสู่อัลลอฮ์²

หัวข้อต่าง ๆ ข้างต้นสามารถแยกออกเป็น ๔ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ แนะนำวิชาอุศูลุดดีน ส่วนที่ ๒ เป็นความนำเกี่ยวกับความรู้ที่สัมพันธ์กับอะกิดะฮ์ ส่วนที่ ๓ อธิบายอะกิดะฮ์ของผู้ประสบความสำเร็จ ส่วนที่ ๔ ผลสัมฤทธิ์ของการยึดมั่นตามอะกิดะฮ์ของผู้ประสบความสำเร็จ

ด้านเนื้อหาของแต่ละหัวข้อผู้แต่งพยายามอธิบายให้ตรงประเด็น จะเป็นการยกหลักฐาน การแสดงความรู้ ความเชี่ยวชาญต่อวิชาอุศูลุดดีนอย่างชัดเจน ทั้งยังแสดงผลการวินัยบนหลักวิชาการอุศูลุดดีน

ดังนั้น เนื้อหาหนังสืออะกิดะฮ์ อันนาญีน ฟิ อัลม อุศูล อัลดดีน สอดคล้องกับชื่อหนังสือ

3.2.5 แหล่งที่มาของเนื้อหา

จากการศึกษาเนื้อหาหนังสืออะกิดะฮ์อันนาญีน ฟิ อัลม อุศูล อัลดดีน พบว่าหนังสือเล่มนี้ผู้แต่งได้ยึดเอาเนื้อหาจากแหล่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1 . หนังสือมะตัน อุมม อัลบะรอฮีน โดยชัยคฺอัศสะนูลี (Tuan Mināl, n.d.: 3).
- 2 . หนังสือซัรฮฺ วุสฎอ โดยชัยคฺ อัศสะนูลี (Tuan Mināl, n.d.: 16).
- 3 . หนังสืออนะวาอิร อัลอุศูล ฟิ มะอริฟะฮฺ อะ ฮาดิษ อัรเราะฮ์ลุส โดยอิมาม อัล ฮะกิม อัลดดีนมีซีย³ (Tuan Mināl, n.d.: 17).
- 4 . หนังสือซัรฮฺ อัลอะกิดะฮ์อัลกุบรอ โดยชัยคฺอัศสะนูลี (Tuan Mināl, n.d.: 17).
5. หนังสือฮาซียะฮฺ อัลยูสีย⁴ อะลา ซัรฮฺ อัลอะกิดะฮ์ อัลกุบรอ ลิสสะนูลี โดยอิมาม อัลยูสีย⁴ (Tuan Mināl, n.d.: 23).

¹ อาทิ เช่น การลงโทษและความโปรดปรานในหลุมฝังศพ การเป่าสังข์ การรวมตัวที่มะหฺซัร การชะฟาอะฮ์ การผ่านศิรอต เสาฎ์ของท่านนะบีมุฮัมมัด อะร็ษ กุรสี เกาะลัม (ปากกา) เลอาฮ (แผ่นจารึก) สวรรค์และนรก เป็นต้น

² อาทิ เช่น การตัดกวาง การละหมาด การจ่ายชะกาต การถือศีลอด การทำหัจญ์ การชิกิร การฎออัต การขออภัยโทษ และการอดทน เป็นต้น

³ อิมามอัลฮะกิม อัลดดีนมีซีย มีชื่อเต็มว่า อะบู अबดุลลอฮ์ มุฮัมมัด เบน อะลี เบน อัลฮะสัน เบน บิซร อัลมุอัซซิน เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 320 (al-Zirikli, 2002 : 6/272).

⁴ อิมามอัลยูสีย มีชื่อเต็มว่า อิมาม อะบี อัลมะวาฮิบ อัลฮะสัน เบน มัสอูด เบน มุฮัมมัด อัลยูสีย เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 1102

6. หนังสือบูรฮาน ฟิ อุกูล อัลฟิก โดยอิมามอัลฮะเราะมะัย¹ (Tuan Mināl, n.d.: 28).
7. หนังสือกันซ อัลอัสรอร วะ ละวากิ ฮ อัลอัฟการ์ โดยอิมามอัศตันฮาญี² (Tuan Mināl, n.d.: 30).
8. หนังสือซรร เซาะฆีร์ โดยซัยคอัสสะนูสัย (Tuan Mināl, n.d.: 48).
9. หนังสือซรร มะกอศิด ฟิ อิลม อัลกะลาม โดยอิมามอัตตฟตาขานี³ (Tuan Mināl, n.d.: 52).
10. หนังสือซรร นิซิม เราะ สะบียะฮ์ โดยซัยคอับดุลลอฮ์ อัซซันซูรีย⁴ (Tuan Mināl, n.d.: 82).
11. หนังสืออัลบะเราะกะฮ ฟิ ฟฎล อัศสะอีย วัล สะเราะกะฮ์ โดยอิมาม อัล ฮุบัยซี⁵ (Tuan Mināl, n.d.: 83).
12. หนังสือซรร อะลา ญะเราะฮ์ อัตเตฮีด โดยซัยค อิบรอฮีม อัลละกอเนีย⁶ (Tuan Mināl, n.d.: 87,120).
13. หนังสือซรร ริสาละฮ์ โดยซัยค อัซซะนาอีย⁷ (Tuan Mināl, n.d.: 98).
14. หนังสือซรร อัลฮุคฮุดี⁸ โดยซัยค อัลฮุคฮุดี (Tuan Mināl, n.d.: 120).
15. หนังสือมะตัน อัซซุบัต โดยอิมาม อิบน์ รุสลาน⁹ (Tuan Mināl, n.d.: 133).

3.2.6 วิธีการเรียงหนังสือ

จากการศึกษาวิเคราะห์หนังสืออะกีดะฮ์อันนาญีน พบว่าผู้แต่งใช้วิธีการดังนี้

1. เริ่มต้นด้วยบัสมะละฮ์ การเริ่มต้นด้วยบัสมะละฮ์เพื่อความศรัทธาต่อด้วยการสรรเสริญและการเศาะลาวัตต่อท่านนะบี ﷺ

(al-Zirikli, 2002 : 2/223).

- ¹ อิมามอัลฮะเราะมะัย ท่านมีชื่อเต็มว่า อะบู อัลมะอาลี อับดุลมะลิก เป็น อับดุลลอฮ์ เป็น ยูสุฟ อัลญะญีนีย์ อันวัยซาบูรีย ท่าน เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. ๔๑๙ และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. ๔๗๘ (al-Zirikli, 2002 : 4/160).
- ² อิมามอัศตันฮาญี มีชื่อเต็มว่า อะบู อับดุลลอฮ์ มุฮัมมัด เบ็น สะอิด เบ็น อุมร์ เบ็น สะอิด อัศตันฮาญี อัลมักริบีย เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 795 (al-Zirikli, 2002 : 6/639).
- ³ อิมามอัตตฟตาขานี มีชื่อเต็มว่า สะอูดุดดีน มัสอูด เบ็น อุมร์ เบ็น อับดุลลอฮ์ อัตตฟตาขานี เกิดในปี ฮ.ศ. ๗๒๒ และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 793 (al-Zirikli, 2002 : 7/219).
- ⁴ ซัยคอัซซันซูรีย มีชื่อเต็มว่า อับดุลลอฮ์ เบ็น มุฮัมมัด เบ็น อับดุลลอฮ์ อัซซันซูรีย เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 999 (al-Zirikli, 2002 : 4/128).
- ⁵ อิมามอัลฮุบัยซี มีชื่อเต็มว่า อิมาม อัลอัลลามะฮ์ อัลฟะกีฮ มุฮัมมัด เบ็น อับดุลเราะมาน เบ็น อุมร์ อัลฮุบัยซี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 786 (al-Zirikli, 2002 : 1/193).
- ⁶ ซัยคอัลละกอเนีย มีชื่อเต็มว่า อิบรอฮีม เบ็น อิบรอฮีม เบ็น ฮะสัน อัลละกอเนีย เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 1041 (al-Zirikli, 2002: 1/28).
- ⁷ ซัยคอัซซะนาอีย (ผู้วิจัยไม่พบการอธิบายชีวประวัติ).
- ⁸ ซัยคอัลฮุคฮุดี มีชื่อเต็มว่า อัลอัลลามะฮ์ มุฮัมมัด เบ็น มานศูร์ อัลฮุคฮุดี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 895.
- ⁹ อิมามอิบน์ รุสลาน ท่านมีชื่อเต็มว่า ซิฮาบุดดีน อะบู อัลอับบาซ อะฮมัด เบ็น หุสَيْن เบ็น ฮะสัน เบ็น อะลี เบ็น รุสลาน อัลมัคดิสีย อัซซาฟิอีย เป็นที่รู้จักในนาม อิบนุ รุสลาน เกิดในปี ฮ.ศ. 773 และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. ๘๔๔ (al-Zirikli, 2002 : 1/117).

2. ใช้คำว่า "وبعد" เพื่อแสดงการเข้าสู่การอธิบายเนื้อหาหนังสือ การขึ้นต้น "وبعد" สำหรับอุละมาอ์บางท่านและพบบางท่านใช้คำว่า "أما بعد" ทั้งสองศัพท์เทคนิคเป็นวัฒนธรรมการเรียบเรียงตำราของอุละมาอ์ทั้งสมัยสะลัฟและเคาะลัฟ
3. อ้างถึงผู้แต่งหนังสืออุมม อัลบะรอฮีน ด้วยกับการให้เกียรติเจ้าของหนังสือเดิม ท่านกล่าวว่า ชัยคฺ สะนูสียฺ กล่าวว่า بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ จนสิ้นสุดการอธิบายหนังสือ
4. การใช้ศัพท์เทคนิคในการอธิบาย ซึ่งเป็นศัพท์ที่รู้จักแพร่หลายในกลุ่มอุละมาอ์ ศัพท์เทคนิคเหล่านั้นได้แก่
 - 1) คำว่า "กือตะฮวี อุเลฮฺมุ" (کتھوی اولھم) แปลว่า ฟังทราบเถิด จงรู้เถิด จำนวน "กือตะฮวี อุเลฮฺมุ" ที่กล่าวในหนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด ๒๔ ครั้ง
 - 2) คำว่า "เบอร์มูลา" (برمول) แปลว่า การเริ่มต้น จำนวน "เบอร์มูลา" ที่กล่าวในหนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด ๑๒๒ ครั้ง
 - 3) คำว่า "ฟาอิดะฮฺ" (فایدہ) แปลว่า ประโยชน์ จำนวน "ฟาอิดะฮฺ" ที่กล่าวในหนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด ๒๕ ครั้ง
 - 4) คำว่า "อะดอปน" (ادۃ) แปลว่า ส่วน - นั้น จำนวน "อะดอปน" ที่กล่าวในหนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด ๕๘ ครั้ง
 - 5) คำว่า "ตันบือ" (تنبیہ) แปลว่า การเตือน ข้อสังเกต การตักเตือน จำนวน "ตันบือ" ที่กล่าวในหนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด ๘ ครั้ง
 - 6) คำว่า "ชะฮะดาน" (شہدان) แปลว่า เป็นพยาน ตัวอย่างที่ชัดเจน หลักฐาน จำนวน "ชะฮะดาน" ที่กล่าวในหนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด ๑๕ ครั้ง
 - 7) คำว่า "ยะฮนี" (یحیی) แปลว่า ให้ความหมาย ให้ความกระจ่างแก่คำพูด จำนวน "ยะฮนี" ที่กล่าวในหนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด ๒๑ ครั้ง
 - 8) คำว่า "ตะติมมะฮฺ" (تتمہ) แปลว่า บทแทรก ภาคผนวก จำนวน "ตะติมมะฮฺ" ที่กล่าวในหนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด ๒ ครั้ง
 - 9) คำว่า "ฮาซิลยู" (حاصلہ) แปลว่า สิ่งที่เกิดขึ้นนั้น ผลลัพธ์นั้น ผลลัพธ์ผลสรุปนั้น จำนวน "ฮาซิลยู" ที่กล่าวในหนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด ๘ ครั้ง
 - 10) คำว่า "กาตอกีล" (کات قیل) แปลว่า ได้มีการกล่าวว่า จำนวน "กาตอกีล" ที่กล่าวในหนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด ๑๖ ครั้ง
 - 11) คำว่า "ตัน มุรูด" (ان مراد) แปลว่า และสิ่งที่ปรารถนา ความประสงค์ จำนวน "ตัน มุรูด" ที่กล่าวในหนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด ๑๘ ครั้ง

12) คำว่า “กาตอ มุศันนิฟ” (كات مصنف) แปลว่า ผู้แต่งกล่าวว่า ผู้เขียนกล่าวว่า จำนวน “กาตอ มุศันนิฟ” ที่กล่าวในหนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด ๖๗ ครั้ง

13) คำว่า “ตัน สือตือเงาะฮู ดารีปาตอญอ” (دان سئغه درفدا) แปลว่า และส่วนหนึ่งในนั้น จำนวน “ตันสือตือเงาะฮู ดารีปาตอญอ” ที่กล่าวในหนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด ๑๓ ครั้ง

14) คำว่า “คอติมะฮ์” (مخا) แปลว่า สิ้นสุด สุดท้าย สรุปลผล คำลงท้าย จำนวน “คอติมะฮ์” ที่กล่าวในหนังสือเล่มนี้มี ๑ ครั้ง

5. การใช้อ้างอิงอายะฮ์อัลกุรอานเป็นหลักฐาน โดยใช้หลักอुकูล ตัฟซีร คือ มัณฎุก¹ มัณฎุก¹ และมัฟฮูม² มีจำนวนทั้งหมด ๙๔ อายะฮ์

6. การใช้ฮะดีษเป็นหลักฐานเพื่อยืนยันในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแต่เรื่องอะกีดะฮ์และตะเศาะฮะฟ มีจำนวนทั้งหมด ๑๑๒ บท โดยแบ่งฮะดีษที่เป็นสำนวนภาษาอาหรับมีจำนวน ๕๗ บท และสำนวนฮะดีษที่ถอดความเป็นภาษามลายูมีจำนวน ๕๕ บท

7. การยืนยันด้วยผลการวิจัยติฮาดของอุละมาอ์ ได้แก่ ซัยคฺ ฮัยล³, เคาะลีฟะฮ์ อุมัร เป็น อัลค็อฎฏอบ , อุมมุละมุมีนีน อาอิชะฮ์⁴, อุมมุสะละมะฮ์ , อิบน์อับบาส , อิมามมูญาฮิด⁵, อิมามญะฮะฮ์ ฮะฮาก⁶, อิมาม ฮะสัน อัลบัศรี⁷, อิมามวะฮับ เบน มุญับบะฮ์⁷, อิมามเกาะตาเดฮ์⁸, อิมามญะฮะฮ์ อัสศอดิก , อิมามอะบู ฮะนีฟะฮ์, อิมามมุกอติล⁹, อิมามมาลิก , ซัยคฺฟุฎ็ล เบน อียาฎ¹⁰, อิมามอัชชาฟีอีย์, เคาะลีฟะฮ์ อัลมะฮ์มูน¹, เคาะลีฟะฮ์ มุอตะคิม บิลลอลฮ์², อิมามบิซร

¹ มัณฎุก หมายถึง ประโยคหรือคำพูดที่มีความหมายชัดเจน

² มัฟฮูม หมายถึง ความหมายที่เข้าใจจากประโยคหรือคำพูด

³ ซัยคฺ ฮัยล ท่านมีชื่อเต็มว่า ฮัยล เบน อัมรุ เบน อับดุลฮัม เบน อับดุลฮัด เบน นัศร เบน มาลิก เบน ฮะลัล เบน อามิร เบน ลุอัย เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 18 (al-Asbahānī, 1998 : 1/1324)

⁴ อุมมุละมุมีนีน อาอิชะฮ์ นางมีชื่อเต็มว่า อาอิชะฮ์ เบนติ อะบูบักร์ อัศศิดดีก อุมมุละมุมีนีน ภรรยาของท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ. 57 (al-Zirikli, 2002 : 3/240).

⁵ อิมาม มูญาฮิด ท่านมีชื่อเต็มว่า อะบู อัลหัจญัจญ์ มูญาฮิด เบน ญะบร อัลมัจกี อัลมัคซุมีย์ เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 104 (al-Zirikli, 2002 : 5/278).

⁶ อิมาม ญะฮะฮ์ฮาก ท่านมีชื่อเต็มว่า อัจญะฮะฮ์ฮาก เบน มุซาอิม อัลบัลคี ออะบู อัลกอสิม เป็นอุละมาอ์ที่มีชื่อเสียงในวิชาตัฟซีรท่านหนึ่ง เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 105 (al-Zirikli, 2002 : 3/215).

⁷ อิมาม วะฮับ เบน มุญับบะฮ์ ท่านมีชื่อเต็มว่า อะบู อับดุลลอฮ์ วะฮับ เบน มุญับบะฮ์ อัลยะมานีย์ อัลอัมบารีย์ เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 114 (al-Zirikli, 2002 : 8/125).

⁸ อิมาม เกาะตาเดฮ์ ท่านมีชื่อเต็มว่า อะบู อัลค็อฎฏอบ เกาะตาเดฮ์ เบน ตะอามะฮ์ อัลสะคูสีย อัลบัศรี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 118 (al-Zirikli, 2002 : 5/189).

⁹ อิมาม มุกอติล ท่านมีชื่อเต็มว่า อะบู อัลฮะสัน มุกอติล เบน สุลัยมาน เบน บะซีร อัลอุซัยดี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 150 (al-Zirikli, 2002 : 7/281).

¹⁰ ซัยคฺ ฟุฎ็ล เบน อียาฎ ท่านมีชื่อเต็มว่า ฟุฎ็ล เบน อียาฎ เบน มัสอูด อัตตะมิมีย เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. ๑๘๗ (al-‘Asqalānī, 1380 : 2/113 ; al-Zirikli, 2002: 5/153).

อัลฮาทีย์³, อิมามนะอิม เป็น ฮัมมัด⁴, ซัยคอะฮมัด เป็น นัซร อัลคุซาอีย์⁵, เคาะลีฟะฮ์ อัลวาซิก บิลลอลย์⁶, อิมามอิส ฮาก เป็น รอฮะวัยฮ์, อิมามอะฮมัด เป็น อะบี ดาวูด⁷, อิมามอับดุลอะซีซ เป็น ยะห์ยา⁸, อิมามอะฮมัด เป็น ฮันบัล, เคาะลีฟะฮ์ อัลมุตะวักกีล อะลัลลอลย์⁹, อิมามเราะฮะบีอ์¹⁰, อิมามอิบนุ อัดคunya¹¹, อิมามลัฮล เป็น อับดุลลอลย์¹², ซัยคญันยด อัลบัฆดาดี¹³, ซัยคอะบี อะลีย อัลญบบาอีย์¹⁴, ซัยคอัลฮัลลาญญ์¹⁵, อิมามอะบี ญะอ์ฟร อัฏฏะาะบะรีย์, ซัยคอะบีฮาซิม ญบบาอีย์¹⁶,

-
- ¹ เคาะลีฟะฮ์ อัลมะอูน ท่านมีชื่อเต็มว่า อับดุลลอลย์ เป็น ฮารูน อรรเราะซิด เป็น มุฮัมมัด อัลมะฮดี เป็น อะบี ญะอ์ฟร อัลมันศูร อัลอับบาอีย์ เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 170 และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. ๒๑๘(al-Zirikli, 2002 : 4/142).
- ² เคาะลีฟะฮ์ มุอตะซิม บิลลอลย์ ท่านมีชื่อเต็มว่า อะบู อิสฮาก มุฮัมมัด เป็น ฮารูน อรรเราะซิด เป็น อัลมะฮดี เป็น อัลมันศูร อัลมุอตะซิม บิลลอลย์ เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 227 (al-Zirikli, 2002 : 7/127).
- ³ อิมาม บิซร อัลฮาทีย์ ท่านมีชื่อเต็มว่า บิซร เป็น อัลฮาริช เป็น อะลีย เป็น อับดุลเราะฮมาน อัลมัจญี อะบู นัศร เป็นที่รู้จักในนามอัลฮาทีย์ เกิดเมื่อปี ฮ.ศ.๑50 และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. ๒๒๗(al-Zirikli, 2002: 2/54).
- ⁴ อิมาม นะอิม เป็น ฮัมมัด ท่านมีชื่อเต็มว่า นะอิม เป็น ฮัมมัด อัลเคาะซาอีย์ เป็นอาจารย์ ของอิมาม อัลญุคอรีย์ เกิดในปี ฮ.ศ. ๑๔๖ และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. ๒๒๘ (al-Zirikli, 2002 : 8/40).
- ⁵ ซัยค อะฮมัด เป็น นัซร อัลคุซาอีย์ ท่านมีชื่อเต็มว่า อะฮมัด เป็น นัซร เป็น มาลิก อัลคุซาอีย์ เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 231 (al-Zirikli, 2002 : 1/264).
- ⁶ เคาะลีฟะฮ์ อัลวาซิก บิลลอลย์ ท่านมีชื่อเต็มว่า อะบู ญะอ์ฟร ฮารูน เป็น อัลมุอตะซิม บิลลอลย์ อะบี อิสฮาก มุฮัมมัด เป็น ฮารูน อรรเราะซิด เป็น อัลมะฮดี มุฮัมมัด เป็น อัลมันศูร อัลอับบาอีย์ เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 232 (al-Zirikli, 2002 : 8/62).
- ⁷ อิมาม อะฮมัด เป็น อะบี ดาวูด ท่านมีชื่อเต็มว่า อะฮมัด เป็น อะบี ดาวูด (หรือ อะบี ดูอาด) อัลอะบาดี เป็นวะลี กอฎี ในสมัย อัลมุอตะซิมและอัลวาซิก และท่านเป็นผู้ให้ข่าวว่าอิมาม อะฮมัดหลังจากได้มีการปฏิเสธเรื่อง “ค็อลกิลกูราน” เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 160 และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 240 (al-Dhahabi, 2001 : 11/169 ; Ibn Kathīr, 1987 : 10/333).
- ⁸ อิมาม อับดุลอะซีซ เป็น ยะฮยา ท่านมีชื่อเต็มว่า อะบู อัลฮะสัน อับดุลอะซีซ เป็น ยะฮยา เป็น อับดุลอะซีซ อะบี มุสลิม เป็น มัยมูน อัลกันนีย์ อัลมังกีย์ เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 240 (al-Zirikli, 2002 : 4/29).
- ⁹ เคาะลีฟะฮ์ อัลมุตะวักกีล อะลัลลอลย์ ท่านมีชื่อเต็มว่า อะบู อัลฟฎล ญะอ์ฟร อัลมุตะวักกีล อะลัลลอลย์ เป็น อัลมุอตะซิม เป็น ฮารูน อรรเราะซิด เป็น อัลมะฮดี เป็น อัลมันศูร เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 247 (al-Zirikli, 2002 : 2/127).
- ¹⁰ อิมามเราะฮะบีอ์ ท่านมีชื่อเต็มว่า อรรเราะบือ เป็น สุลัยมาน เป็น อับดุลญับบาร์ อัลมูรอดี อัลมูอซซิน เป็นศิษย์ของอิมามอัซซาฟิอีย์ เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. ๒๗๐(al-'Asqalāni, 1380 : 1/245)
- ¹¹ อิบนุ อัดคunya ท่านมีชื่อเต็มว่า อะบู บักร อับดุลลอลย์ เป็น มุฮัมมัด เป็น อุบัยด เป็น สุฟยาน เป็น กัยส อัลบัฆดาดี อัลอุมะวีย์ อัลกูเราะซีย์ เป็นที่รู้จักในนาม อิบนุ อะบี อัดคunya เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 281 (al-Zirikli, 2002 : 4/118).
- ¹² อิมามลัฮล เป็น อับดุลลอลย์ ท่านมีชื่อเต็มว่า อะบู มุฮัมมัด ลัฮล เป็น อับดุลลอลย์ เป็น ยูनुส อัตตัสตะรีย์ เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 283 (al-Zirikli, 2002 : 3/143).
- ¹³ ซัยค ญันยด อัลบัฆดาดี ท่านมีชื่อเต็มว่า อะบู อัลกอสิม อัลญันยด เป็น มุฮัมมัด อัลญันยด อันนะฮวานดี อัลบัฆดาดี ท่านเกิดเมื่อ ปี ฮ.ศ. 220 และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 297 (al-Zirikli, 2002 : 2/141).
- ¹⁴ ซัยคอะบี อะลีย อัลญบบาอีย์ ท่านมีชื่อเต็มว่า มุฮัมมัด เป็น อับดุลวะฮาบ เป็น สะลาม อัลญบบาอีย์ เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. ๒๓๕ และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 303 (al-Zirikli, 2002 : 6/256).
- ¹⁵ ซัยคอัลฮัลลาญญ์ ท่านมีชื่อเต็มว่า อัลฮุสซัน เป็น มันศูร อัลฮัลลาญญ์ เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 309 (al-Zirikli, 2002 : 2/260).
- ¹⁶ ซัยคอะบี ฮาซิม ญบบาอีย์ ท่านมีชื่อเต็มว่า อับดุลสะลาม เป็น มุฮัมมัด เป็น อับดุลวะฮาบ เป็น สะลาม อิบนุ คอลิบ เป็น ฮัมรอน อัลญบบาอีย์ ท่านเกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 247 และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 321 (al-Zirikli, 2002 : 4/7).

อิมามอะบู อัล สะสัน อัลอัซอะรียี , อิมามมาตุรีดี , อิมามอะบู สุลัยมาน ¹ , กอฎีอะบูบักร อัลบาเกิลลานี , อิมามฮะลีมี ² , อิมามอะบูอิส ฮาก สะพะรอเนีย ³ , อิมามอิบนุ อัลอะเราะเบีย ⁴ , อิมาม กุซัยรียี ⁵ , อิมาม ฮะเราะมะยน์ , อิมามอัลฆะาะซาลี , อิมามชะมัดชะรียี ⁶ , อิมามอิบนุ อัซชะญะรียี ⁷ , อิมามฟักร อัรรอซียี , อิมามอัรรอซียี ⁸ , อิมามอัลอามีดี , อิมามอิบนุ อับดุลสลาม ⁹ , อิมามอันนะวะวียี , อิมามเกาะรอฟียี ¹⁰ , ซัยคมะฮฺยุดดีน ¹¹ , ซัยคติลมะसानี ¹² , ซัยคอิบนุ อัลฮาญญี ¹³ , อิมามคันฮาญญี ¹⁴ , อิมามอิบนุอัลกัอยิม , ซัยคสะอัด ¹⁵ , อิมามอิบนุอะเราะพะฮ์ มาลิกี ¹⁶ , อิมามอิบนุ อะฏออุลลอฮ์ ¹ ,

¹ อิมามอะบู สุลัยมาน ท่านมีชื่อเต็มว่า หัมด เป็น มุฮัมมัด เป็น อิบรอฮีม เป็น ค็อฎีออบ อัลบัสดี อัลค็อฎีออบี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 388 (al-Zirikli, 2002 : 2/273).

² อิมามฮะลีมี ท่านมีชื่อเต็มว่า อะบู อัลดุลลอฮ์ อัลฮุสَيْن เป็น อัลสะสัน เป็น มุฮัมมัด เป็น ทะลิม อัลนุคอรียี อัซซาฟียี เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 338 และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 403 (al-Zirikli, 2002 : 2/235).

³ อิมามอะบู อิสฮาก สะพะรอเนีย ท่านมีชื่อเต็มว่า อะบูอิสฮาก อิบรอฮีม เป็น มุฮัมมัด เป็น อิบรอฮีม เป็น มะฮฺรอน อัลอิสพะรอเนีย อัซซาฟียี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 418 (al-Zirikli, 2002 : 1/61).

⁴ อิบนุ อัลอะเราะเบีย ท่านมีชื่อเต็มว่า มุฮัมมัด เป็น อับดุลลอฮ์ อะบู บักร เป็น อัลอะเราะเบีย อัลมาลิกียี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 453 (al-Zirikli, 2002 : 6/230).

⁵ อิมามกุซัยรียี ท่านมีชื่อเต็มว่า อับดุลกะรีม เป็น ฮะวาซิน เป็น อับดุลมะลิก อิบนุ ฎัลหะฮฺ อันนัยซาบูรียี กุซัยรียี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 465 (al-Zirikli, 2002 : 4/57).

⁶ อิมามชะมัดชะรียี ท่านมีชื่อเต็มว่า อะบู อัลกอสิม มะฮฺมุด เป็น อัมรฺ เป็น มุฮัมมัด เป็น อะฮฺมัด อัซชะมัดชะรียี เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. ๔๖๗ และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ.538 (al-Dawudi, 1983 : 7/178 ; al-Zirikli, 2002 : 7/178).

⁷ อิมามอิบนุ อัซชะญะรียี ท่านมีชื่อเต็มว่า อิบบะตุลลอฮ์ เป็น อะลียี เป็น มุฮัมมัด อัลหะสะนียี อะบู สะอาดาด เป็นที่รู้จักในนาม อิบนุ อัซชะญะรียี เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 450 และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 542 (al-Zirikli, 2002 : 8/74).

⁸ อิมามอัรรอซียี ท่านมีชื่อเต็มว่า อะฮฺมัด เป็น มุฮัมมัด เป็น อะฮฺมัด อัลมุฆะชะฟัร อิบนุ อัลมุคตาร์ อะบู อัลอับบาส บัรุดดีน อัรรอซียี อัลหะนะฟียี เสียชีวิตหลังจากปี ฮ.ศ. 630 (al-Zirikli, 2002 : 1/217).

⁹ อิมามอิบนุ อับดุลสลาม ท่านมีชื่อเต็มว่า อับดุลอะซีซ เป็น อับดุลสลาม เป็น อะบี อัลกอสิม เป็น อัลสะสัน อัลสุละมียี อัลมกดีسی อิชฮุดดีน ได้ขนานนามว่า สุลฏอน อัลอุละมาอ์ เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 660 (al-Zirikli, 2002 : 4/21).

¹⁰ อิมามเกาะรอฟียี ท่านมีชื่อเต็มว่า อะฮฺมัด เป็น อิดริส เป็น อับดุลเราะฮฺมาน อะบูอัลอับบาส ซิฮาญญี อัลคันฮาญญี อัลเกาะรอฟียี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 684 (al-Zirikli, 2002 : 1/94).

¹¹ ซัยคมะฮฺยุดดีน ท่านมีชื่อเต็มว่า ยะฮฺยา เป็น อะฮฺมัด เป็น อะลียี เป็น ยาซีน อัลหุญัยรียี อะบู ชะการียา มะฮฺยุดดีน เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 691 (al-Zirikli, 2002 : 8/135).

¹² ซัยคติลมะसानี ท่านมีชื่อเต็มว่า อิบรอฮีม เป็น อะบี บักร เป็น อับดุลลอฮ์ เป็น มุซา อัลอันศอรียี อะบู อิสฮาก อัลติลมะसानี ท่านเกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 609 และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 699 (al-Zirikli, 2002 : 1/33).

¹³ ซัยคอิบนุ อัลฮาญญี ท่านมีชื่อเต็มว่า อะบู อับดุลลอฮ์ มุฮัมมัด เป็น มุฮัมมัด เป็น มุฮัมมัด อัลอับชะรียี อัลฟาซี อัลมาลิกียี เป็นที่รู้จักในนาม อิบนุ อัลฮาญญี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 737 (al-Zirikli, 2002 : 7/35).

¹⁴ อิมามคันฮาญญี ท่านมีชื่อเต็มว่า มุฮัมมัด เป็น สะอิด เป็น อุมร์ เป็น สะอิด อะบู อับดุลลอฮ์ อัลฆะรีบียี อัลคันฮาญญี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 795 (al-Zirikli, 2002 : 6/139).

¹⁵ ซัยคสะอัด ท่านมีชื่อเต็มว่า สะอูดดีน มัสอูด เป็น อุมร์ เย็น อับดุลลอฮ์ อัตตฟาฆานียี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 793 (al-Zirikli, 2002 : 7/219).

¹⁶ อิมามอิบนุ อะเราะพะฮ์ มาลิกี ท่านมีชื่อเต็มว่า มุฮัมมัด เป็น มุฮัมมัด อิบนุ อะเราะพะฮ์ อัลวะเราะหะมียี อัตตุณียี อัลมาลิกียี อะบู อับดุลลอฮ์ เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 803 (al-Zirikli, 2002 : 7/43).

อิมามบะกออียี², ซัยคัฮ์ฮะซันลุสียี, ซัยคัฮ์อิบรอฮีม³, อิมามญะลาล อัซซะฮะญุญียี, อิมามอัชชะอรอนียี⁴, ซัยคัฮ์อิบนุ ฮะญูร์⁵, ซัยคัฮ์อับดุลลอฮ์ ซันซุรียี⁶, อิมามรอมลี ซาฟิอียี⁷, อิมามซียาดี ซาฟิอียะฮ์⁸, ซัยคัฮ์อิบรอฮีม อัลละกอญียี, ซัยคัฮ์อับดุลเราะฮูฟ ฟินศูรียี⁹, ซัยคัฮ์อัจฮูรียี¹⁰, อิมาม อะฮ์มัด อัลเกาะซาซียี¹¹, อิมามอัชชีบรอหมัลลียี¹², ซัยคัฮ์อับดุลมุอญี อัซซัมลาวียี¹³, ซัยคัฮ์สุฮัยมียี¹⁴, ซัยคัฮ์มุฮัมมัด สะมาน¹⁵, ซัยคัฮ์ญะฮะรียี¹⁶, อิมามอัลลามะฮ์ อัชชีนวานียี¹⁷, อิมามบัยญูรียี, ซัยคัฮ์ยาซีน¹, และอิมาม มะลา อิบรอฮีม²

-
- ¹ อิมามอิบนุ อะญูอุลลอฮ์ ท่านมีชื่อเต็มว่า มุฮัมมัด เป็น อะญูอุลลอฮ์ เป็น มุฮัมมัด อรรอซียี อัชซาฟิอียี เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 767 และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 829 (al-Zirikli, 2002 : 6/269).
 - ² อิมามบะกออียี ท่านมีชื่อเต็มว่า อิบรอฮีม เป็น อุมร์ เป็น ฮะสัน อรรูบาญ เป็น อะลียี เป็น อะบี บักร บะกออียี อะญู อัลฮะสัน บุรฮานุดดี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 885 (al-Zirikli, 2002 : 1/56).
 - ³ ซัยคัฮ์อิบรอฮีม ท่านมีชื่อเต็มว่า อิบรอฮีม เป็น มุฮัมมัด เป็น มะฮมูด เป็น บะดร์ บุรฮานุดดีน อะญู อิสหาก อัลฮะละบียี อัชซาฟิอียี อันนาญิบ์ เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 810 และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 900 (al-Zirikli, 2002 : 1/65).
 - ⁴ อิมามอัชชะอรอนียี ท่านมีชื่อเต็มว่า อะญู มุฮัมมัด อับดุลวะฮฮาบ เป็น อะฮ์มัด เป็น อะลียี อัชชะอรอนียี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 973 (al-Zirikli, 2002 : 4/180).
 - ⁵ ซัยคัฮ์อิบนุ ฮะญูร์ ท่านมีชื่อเต็มว่า อะฮ์มัด เป็น มุฮัมมัด เป็น อะลียี เป็น ฮะญูร์ อัลฮัยตะมียี อัซซะฮะดียี อัลอันศอรียี ซิฮาบุดดีน ซัยคัฮ์ อัลอิสลาม อะญู อัลอับบาส เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 909 และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 974 (al-Zirikli, 2002 : 1/234).
 - ⁶ ซัยคัฮ์อับดุลลอฮ์ ซันซุรียี ท่านมีชื่อเต็มว่า อับดุลลอฮ์ เป็น มุฮัมมัด เป็น อับดุลลอฮ์ เป็น อะลียี อัลอะญะมียี อัชชีนซุรียี เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. ๙๓๕ และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 999 (al-Zirikli, 2002 : 4/128).
 - ⁷ อิมามรอมลี ซาฟิอียี ท่านมีชื่อเต็มว่า มุฮัมมัด เป็น อะฮ์มัด เป็น ฮัมซะฮ์ ซัมสุตดีน อรรอมลียี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 1004 (al-Zirikli, 2002 : 6/7).
 - ⁸ อิมามซียาดี ซาฟิอียะฮ์ ท่านมีชื่อเต็มว่า นัศรุตดีน อะลียี เป็น ยะฮยา อัชชียาดียี อัลมิศรียี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 1024 (al-Zirikli, 2002 : 5/32).
 - ⁹ ซัยคัฮ์อับดุลเราะฮูฟ ฟินศูรียี ท่านมีชื่อเต็มว่า อับดุลเราะฮูฟ เป็น อะลียี อัลญาวียี อัลฟินศูรียี อัลสินกิลียี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 1070 (Mustafā wa Muhammad Mursalīn, 2014 : 39/202).
 - ¹⁰ ซัยคัฮ์อัจฮูรียี ท่านมีชื่อเต็มว่า อับดุลบาร เป็น อับดุลลอฮ์ อัลอัจฮูรียี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 1070 (al-Zirikli, 2002 : 3/273).
 - ¹¹ อิมามอะฮ์มัด อัลเกาะซาซียี ท่านมีชื่อเต็มว่า อะฮ์มัด อัลเกาะซาซียี เป็น มุฮัมมัด เป็น ญุส เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. ๙๗๑ และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 1071 (al-Zirikli, 2002 : 1/239).
 - ¹² อิมามอัชชีบรอหมัลลียี ท่านมีชื่อเต็มว่า อะลียี เป็น อะลียี อะญู อัจญูญียาอ์ นูรุดดีน อัชชีบรอหมัลลียี อัชซาฟิอียี อัลกอฮิรียีเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 1087 (al-Zirikli, 2002 : 4/314).
 - ¹³ ซัยคัฮ์อับดุลมุอญี อัซซัมลาวียี ท่านมีชื่อเต็มว่า อับดุลมุอญี เป็น สาลิม เป็น อุมร์ อัชชีบิลียี อัซซัมลาวียี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 1127 (al-Zirikli, 2002 : 4/155).
 - ¹⁴ ซัยคัฮ์สุฮัยมียี ท่านมีชื่อเต็มว่า อะฮ์มัด เป็น มุฮัมมัด เป็น อะลียี อัลฮะซะนียี อัซซุฮัยมียี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 1178 (al-Zirikli, 2002 : 1/243).
 - ¹⁵ ซัยคัฮ์ มุฮัมมัด สะมาน ท่านมีชื่อเต็มว่า มุฮัมมัด เป็น อับดุลกะรีม อัซซะมาน อัลกูเราะซียี อัลมะคะนียี เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. ๑๑๓๒ และเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 1189 (<http://www.tabatalmahmoud.com>).
 - ¹⁶ ซัยคัฮ์ ญะฮะรียี ท่านมีชื่อเต็มว่า อับดุลลอฮ์ เป็น สุลัยมาน อัลญะฮะรียี เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 1201 (al-Zirikli, 2002 : 4/91).
 - ¹⁷ อิมาม อัลลามะฮ์ อัชชีนวานียี ท่านมีชื่อเต็มว่า มุฮัมมัด เป็น อะลียี เป็น มันศูร์ อัชชีนวานียี อัชซาฟิอียี อัลอัจฮะรียี เสียชีวิตในปี

8. การสนับสนุนโดยยกเรื่องราวในอดีตมาเชื่อมโยง กับอะก็ตะฮ์ได้แก่ เรื่องอัศมะอีย³ อัตตะฮ์รี⁴ นะบีอิตรีส⁵ ฮาติม อัลอะคัม⁶ และนะบีอิบรอฮีม⁷

9. การอ้างบทกลอนเพื่อสนับสนุนการอธิบายให้มีน้ำหนัก ได้แก่ บทกลอนของชัยคฺ อิบรอฮีม อัลละกอญีย⁸

ในการอธิบายมะตัน อุมม อัลบะรอฮีน พบว่ามีการตกหลายคำในการคัดลอกจาก มะตันเดิมเช่น หน้า ๑๓ คือ คำว่า (وبقى) แปลว่า “และการทรงนิรันดรของพระองค์” ไม่ปรากฏใน หนังสืออะก็ตะฮ์อันนาญีนหน้า ๖๐ หน้า ๒๗ ตกคำว่า (صلى الله عليه وسلم) แปลว่า “ขออัลลอฮ์ทรง สดุดีและให้ความสันติแก่ท่าน” ไม่ปรากฏในหนังสืออะก็ตะฮ์อันนาญีนหน้า ๙๕ หน้า ๒๘ ตกคำว่า (جميع) แปลว่า “ทั้งหมด” ไม่ปรากฏในหนังสืออะก็ตะฮ์อันนาญีนหน้า ๙๕ หน้า ๓๑ ตกคำว่า (ولا) (و) แปลว่า “และไม่มีพระเจ้าอื่นใดที่ควรแก่การเคารพยกย่องนอกจากพระองค์เท่านั้น” ไม่ ปรากฏในหนังสืออะก็ตะฮ์อันนาญีนหน้า ๑๒๕.

นอกจากนั้นยังพบอีกมีการเพิ่มคำในหนังสืออะก็ตะฮ์อันนาญีน เช่น คำว่า (عليهم) (الصلاة والسلام) แปลว่า “ขออัลลอฮ์ทรงสดุดีและให้ความสันติแก่พวกเขาทั้งหลาย” ในหน้า ๙๕ ซึ่งไม่ ปรากฏในมะตัน อุมม อัลบะรอฮีนหน้า ๒๗ เพิ่มคำว่า (وتابعي التابعين) แปลว่า “และผู้เจริญรอยตาม ตาบีอิน” ในหน้า ๑๒๖ ซึ่งไม่ปรากฏในมะตัน อุมม อัลบะรอฮีนหน้า ๓๒ และเพิ่มคำว่า (جميع الانبياء) แปลว่า “บรรดานะบีทั้งหลาย” ในหน้า ๑๒๖ ซึ่งไม่ปรากฏในมะตัน อุมม อัลบะรอฮีนหน้า ๓๒

3.2.7 การเผยแพร่หนังสือ

หนังสืออะก็ตะฮ์อันนาญีน ฟี อิลมฺ อุกูล อัตตีนิ ของต่วนมินาล เป็นตำราที่เกี่ยวกับ วิชาอุศูลุดดีนหรืออะก็ตะฮ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนตามสถานศึกษาต่าง ๆ ในสังคมมุสลิม อาทิ เช่น สถาบันปอเนาะ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มัสยิด สุเหร่าและตามบ้าน เป็นต้น หนังสือเล่มนี้ มิได้แพร่หลายเฉพาะในดินแดนปัตตานีตอนใต้ของประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังได้แพร่หลายในส่วนกลาง

ฮ.ศ. ๑๒๓๓(al-Zirikliy, 2002 : 6/297).

¹ ชัยคฺ ยาซีน (ผู้วิจัยไม่พบการอธิบายชีวประวัติ)

² อิมาม มะลา อิบรอฮีม (ผู้วิจัยไม่พบการอธิบายชีวประวัติ).

³ Tuan Minal, n.d.: 6 .

⁴ Tuan Minal, n.d.: 7 .

⁵ Tuan Minal, n.d.: 26 .

⁶ Tuan Minal, n.d.: 29 .

⁷ Tuan Minal, n.d.: 93 .

⁸ ชัยคฺอิบรอฮีม อัลละกอญีย ท่านมีชื่อเต็มว่า อิบรอฮีม เบน อิบรอฮีม เบน ฮะสัน เบน อะลีย อัลมาลิกีย อัลละกอญีย เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 1041 (al-Zirikliy, 2002 : 1/28).

ของประเทศไทยโดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครและประเทศเพื่อนบ้านอย่างเช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน กัมพูชา เวียดนามและพม่า¹ เป็นต้น

นี่แสดงให้เห็นว่า หนังสืออะกีตะฮ์อันนาฎีน ได้รับการยอมรับในวงวิชาการเป็นอย่างดีสูงและแพร่หลายอย่างกว้างขวาง

3.2.8 ความสำคัญของหนังสือ

หนังสืออะกีตะฮ์อันนาฎีน มีความสำคัญและความพิเศษซึ่งผู้วิจัยพอสรุปได้ดังนี้

1. หนังสืออะกีตะฮ์อันนาฎีนเป็นหนังสือเกี่ยวกับบทบัญญัติด้านอะกีตะฮ์หรือหลักการศรัทธาเกือบสมบูรณ์
2. หนังสืออะกีตะฮ์อันนาฎีน เป็นหนังสืออะกีตะฮ์ที่มีหลักฐานจากอัลกุรอานและอัลฮะดีษ
3. ผู้แต่งมีความพิถีพิถันละเอียดอ่อนในการแปลเอกสารจากหนังสืออุมม อัลบะรอฮ์นที่เป็นภาษาอาหรับโดยยึดหลักไวยากรณ์ภาษาอาหรับเป็นหลัก
4. หนังสืออะกีตะฮ์อันนาฎีน เป็นหนังสือที่ใช้ทำการเรียนการสอนในสถาบันศึกษาปอเนาะอย่างแพร่หลายนับตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน²
5. หนังสืออะกีตะฮ์อันนาฎีนนั้นมิใช่เฉพาะเป็นหนังสือแปลจากหนังสืออุมม อัลบะรอฮ์น เท่านั้นแต่ยังเป็นหนังสือที่อธิบายเพิ่มเติมโดยตัวนมีนาลอีกด้วย
6. หนังสืออะกีตะฮ์อันนาฎีน เป็นหนังสืออะกีตะฮ์ที่เขียนเป็นภาษามลายูญาวีที่มีความหนาเป็นอันดับที่ 3 รองจากหนังสือ “วัตดุ อัจชะวาฮิร” (ورد الزواهر) ของชัยคุดาวูด และหนังสือ อัลมุก็อดดิมะฮฺ อัลกุบรอ อัลละตี ตะฟิรเราะฮ์ต มินฮา อันนุสเคาะฮฺ อัศศุฆรอ” (المقدمة الكبرى التي) (تفرعت منها النسخة الصغرى) ของชัยคุดอัสมาอิล เป็น อับดุลลอฮ์ อัลมินันกะบะวี

3.2.9 ประโยชน์ของหนังสือ

หนังสืออะกีตะฮ์อันนาฎีน มีประโยชน์ต่อสังคมมุสลิม ต่อวิชาการ ต่อการยึดมั่นดังนี้

1. ใช้เป็นแหล่งอ้างอิงที่สำคัญเล่มหนึ่งในด้านวิชาอะกีตะฮ์ในแทบภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะในสังคมมลายูมุสลิม
2. ใช้เป็นหนังสือเรียนด้านอะกีตะฮ์ในสถานศึกษาต่าง ๆ อาทิ เช่น สถาบันปอเนาะ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ศูนย์การศึกษาอิสลาม มัสยิดและสุเหร่า เป็นต้น
3. เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและรู้จักคุณลักษณะต่าง ๆ ของอัลลอฮ์ ﷻ และเราะฮ์สูลของพระองค์ พร้อมกับหลักฐานต่าง ๆ ที่มายืนยันถึงความถูกต้องในเรื่องดังกล่าว

¹ Ahmad Fathy, 2009 : 13-14 .

² สัมภาษณ์ อาจารย์อับดุลบาซิ หะยีสะมาแอ เมื่อ ๒๒/ ๑๐/ ๒๐๑๔.

4. ช่วยเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ การศรัทธาต่อบรรดาเราะสุลของพระองค์ การศรัทธาต่อบรรดามะลาอิกะฮ์ การศรัทธาต่อบรรดาคัมภีร์ การศรัทธาต่อวันอาคิเราะฮ์ การศรัทธาต่อสิ่งขอออบต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

5. ช่วยให้ผู้ศรัทธารอดพ้นจากตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งและเป็นสาเหตุอันใหญ่หลวงที่นำไปสู่ความสำเร็จอย่างแท้จริงทั้งบนโลกนี้และโลกหน้า

6. ช่วยให้ผู้ศรัทธาเกิดสำนึกกับชีวิต ตลอดจนการเตรียมเสปียงต่าง ๆ เพื่อไปหาสู่อัลลอฮ์ต่อไป

3.2.10 หนังสือที่เป็นเอกสารวิจัย

ต้นฉบับหนังสืออะกีดะฮ์อันนาฎีนที่ยึดใช้ในการศึกษาวิจัยนั้น ผู้วิจัยเลือกต้นฉบับ

หนังสืออะกีดะฮ์ อันนาฎีน ฟิ อิลมฺ อุศูล อัลดีน (عقيدة الناحين في علم أصول الدين) ที่จัดพิมพ์ครั้งที่ 4 โดยมีกตะบะฮ์และมัฎบะฮ์ของมุฮัมมัด อันนะฮดียฺและลูก ๆ ของท่าน (مكتبة ومطبعة محمد

النهدى وأولاد) การพิมพ์ครั้งนี้โดยได้รับอนุญาตจากซัยคฺ ฮะสัน เบน อัลมัจรฺ ฮุม ชัยน อัลอาบิดีน ซึ่งเป็นบุตรของตัวมันนาเอง หนังสือเล่มนี้ มีจำนวนหน้าทั้งหมด ๑๔๐ หน้าได้เขียนแล้วเสร็จในวันเสาร์

เดือนญะมาดีลอาคิร ปี ฮ.ศ. ๑๓๐๘ (ค.ศ. ๑๘๙๐) เป็นตำราที่เกี่ยวกับวิชาอุศูลุดดีนที่ทำการอธิบายตัวบท (มะตัน) อุมมฺ อัลบะรอฮีน (متن أم البراهين) ที่เขียนโดยมุฮัมมัด เบน ยูสุฟ อัลสะนูสียฺ

หนังสือมะตัน อุมมฺ อัลบะรอฮีน มีจำนวน ๓๒ หน้า ขนาดปกตินี้หนังสือทั่วไป โดยมี การยืนยันเป็นภาษามลายูกล่าวว่า (هذه اينيله عقيدة بك سنوسية متن ام البراهين در ترجمه كن دغن بغسا

ملايو والله اعلم) แปลว่า นี่คือนะฮ์อะกีดะฮ์ของสะนูสียะฮ์ มะตัน อุมมฺ อัลบะรอฮีนที่ได้แปลเป็นภาษามลายู และอัลลอฮ์คือ ผู้ทรงรู้ยิ่ง และเป็นภาษาอาหรับกล่าวว่า (هذه رسالة نفيسة متضمنة لعقيدة اهل

السنة والجماعة ليس فيها زيغ ولا شبهة قاله عبد القادر بن عبد الرحمن فطاني) แปลว่า นี่คือนะฮ์อะกีดะฮ์ที่มีคุณค่า ที่ได้รวบรวมสำหรับอะกีดะฮ์อะฮฺลุดดีนนะฮ์ วัลญะมาอะฮ์ ที่ไม่มีการเบี่ยงเบนและไม่มีความ

คลุมเครือ กล่าวโดยอับดุลกอดิร เบน อับดุลเราะหมาน ฆะฎอนียฺ

หนังสือมะตัน อุมมฺ อัลบะรอฮีน มีลักษณะเขียนหน้าแรกชื่อหนังสือ หน้า ๒ คำ

นิยามไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน หน้า ๓ เกี่ยวกับการแปลและคำรับรอง หน้า ๔ บทนำเริ่มด้วยบัสมะละฮ์ คำสรรเสริญและเศาะละวัตมี ๖ บรรทัด หน้า ๕ ถึงหน้า ๓๑ หน้าละ ๗ บรรทัดและหน้า ๓๒ มี ๕

บรรทัด และปิดด้วยคำว่า (تَمَّتْ) แปลว่า จบ